

**Kapitalforvaltning i stiftelser
særlig med henblik på styrets rolle**

Kandidatnummer: 358

Veileder: Professor dr. juris Tore Bråthen

Leveringsfrist: 25.11.2005

Til sammen 16.231 ord

Innholdsfortegnelse

<u>Lovregister</u>	3
<u>1 INNLEDNING</u>	4
1.1 Oversikt over tema	4
1.2 Problemstillinger og avgrensninger	4
1.3 Rettskilder og metode	5
1.3.1 Norsk lovgivning	5
1.3.2 Stiftelseslovens forarbeider	6
1.3.3 Vedtekter	7
1.3.4 Tolkning av vedtekter/stiftelsesgrunnlag	8
1.4 Rettspraksis og administrativ praksis	10
1.5 Svensk og dansk rett	11
<u>2 LOVFESTEDE KRAV TIL STYRET</u>	13
2.1 Sentrale hensyn	13
2.2 Stiftelseslovens krav til styrearbeidet	16
2.3 Styrets saksbehandling	19
2.4 Inhabilitet	21
2.5 Godtgjørelse til styremedlem	26
<u>3 ULOVFESTEDE KRAV TIL STYRET</u>	30
3.1 ”Corporate governance” i stiftelser	30

3.2	Forsvarlig saksbehandling	34
<u>4</u>	<u>KAPITALFORVALTNING I STIFTELSE</u>	<u>37</u>
4.1	Stiftelseslovens krav til kapitalforvaltningen	37
4.2	Organisering av kapitalforvaltningen	43
4.3	Økonomiske prinsipper for kapitalforvaltning i stiftelser	45
4.4	Utdeling	47
4.5	Revisors rolle	49
<u>5</u>	<u>ANSVAR</u>	<u>51</u>
5.1	Sentrale hensyn	51
5.2	Stiftelseslovens ansvarsregler	51
<u>6</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>55</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE, OFFENTLIGE PUBLIKASJONER</u>	<u>56</u>
7.1	Litteraturliste	56
7.2	Offentlige publikasjoner	56
7.3	Artikler	57
7.4	Offentlige brev	57
7.5	Internett-sider	57
7.6	Domsregister	57
7.6.1	Underrettsavgjørelser	58

Lovregister

Norske lover

Lov om aksjeselskaper 13.06.1997 nr.44 (asl)

Lov om allmennaksjeselskaper 13.06.1997 nr.45 (asal)

Lov om arv 03.03.1972 nr.5 (al)

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker 10.02.1967 (fvl)

Lov om skadeserstatning 13.06.1969 nr.26 (skl)

Lov om stiftelser 15.06.2001 nr.59 (stiftl)

Lov om straff 22.05.1902 nr.10 (strl)

Lov om regnskap 17.07.1998 nr.56 (rskl)

Lov om revisjon og revisorer 15.01.1999 nr.1 (revl)

Utenlandske lover

Stiftelseslagen 1994 nr 1220

Lov om ervervsdrivende fonde 01.06.1984

Lov om fonde og visse foreninger 01.06.1984

1 Innledning

1.1 Oversikt over tema

Det karakteristiske for stiftelser er at de har sitt grunnlag i en disposisjon som stiller en formuesverdi selvstendig til rådighet for et bestemt formål.¹ Formuesverdien vil være stiftelsens grunnkapital som skal forvaltes forsvarlig og selvstendig slik at avkastningen kan brukes til å realisere stiftelsens formål. Dette kommer igjen til uttrykk gjennom lovbestemmelser som oppstiller krav til blant annet styrearbeidet og til stiftelsens kapitalforvaltning. Det påligger således styret i den enkelte stiftelse å organisere kapitalforvaltningen på en forsvarlig og hensiktsmessig måte i samsvar med lovgivning og vedtekter. Videre har stiftelsesinstituttets særpreg som en selvstendig og selveiende institusjon betydning for kapitalforvaltningen i stiftelser. De hensyn som gjør seg gjeldende i forhold til kapitalforvaltningen, vil variere med stiftelsens formål og virksomhet.

1.2 Problemstillinger og avgrensninger

I denne avhandlingen ønsker jeg å se nærmere på de lovfestede krav til styret i forbindelse med kapitalforvaltningen i stiftelser. Hvilke krav stilles det til kapitalforvaltningen i stiftelser, og hva innebærer disse for styret? Gjelder det ulovfestede regler og normer i forhold til styrets rolle? I forbindelse med styrets spesielle ansvar for å organisere kapitalforvaltningen på en tilfredsstillende måte, vil jeg avslutningsvis også kort gå inn på ansvarsregler.

---

¹ NOU 1998:7, side 11.

Oppgaven er konsentrert om alminnelige stiftelser som driver passiv kapitalforvaltning. Stiftelsers skatte- og avgiftsmessige situasjon behandles ikke. Næringsdrivende stiftelser vil bare bli berørt i liten grad.

Den konkrete avgjørelsen av om det dreier seg om en alminnelig eller næringsdrivende stiftelse beror på en helhetsvurdering hvor en rekke ulike momenter spiller inn. Det sentrale moment i denne sammenheng vil være om stiftelsen driver næringsvirksomhet av økonomisk karakter. Kjøp og salg av aksjer for å skaffe midler til å fremme stiftelsens formål, regnes ikke som næringsvirksomhet. Dette er virksomhet hvor aksjer og andre formuesgjenstander omsettes med en viss hyppighet for å bidra til å finansiere realiseringen av stiftelsens formål. Slik virksomhet kan også være forvaltning av fast eiendom når dette bidrar med kapital til stiftelsens formålsrealisering.² I stiftelsesrettslig sammenheng regnes dette som passiv kapitalforvaltning³, og det er alminnelige stiftelser som driver passiv kapitalforvaltning jeg vil fokusere på i denne avhandlingen. Dette er den ”tradisjonelle” stiftelsesformen, og er stiftelser som har hele sin formue plassert i bankinnskudd, obligasjoner, aksjer mv. Formålet realiseres ved at avkastningen av investeringene deles ut til eventuelle søkere.⁴

1.3 Rettskilder og metode

1.3.1 Norsk lovgivning

Det stiftelsesrettslige regelverk finnes i lov av 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (”stiftelsesloven”) og forskrifter gitt med hjemmel i denne. Loven trådte i kraft 1. januar 2005, og etterfølger stiftelsesloven av 1980. Stiftelsesloven av 2001 gjelder både alminnelige og næringsdrivende stiftelser, jfr stiftl § 1. Loven har imidlertid visse regler

---

² Innst.O.nr.74 (2000-2001), side 10.

³ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2004, side 69.

⁴ NOU 1998:7, side 25, Aarbakke, TFR 1984, side 10.

som kun gjelder for næringsdrivende stiftelser. Disse reglene skal brukes når det ikke er hensiktsmessig eller tilstrekkelig å bygge på lovens regler om alminnelige stiftelser.⁵

I tillegg til stiftelsesloven vil aksjeloven og allmennaksjeloven med forarbeider og rettspraksis m.v. være relevante. Dette gjelder blant annet bestemmelsene om inhabilitet, styrearbeid og myndighetsmisbruk. I forhold til de spørsmål som tas opp det følgende er reglene for aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper helt like. Derfor omtales bare aksjeloven.

1.3.2 Stiftelseslovens forarbeider

Bakgrunnen for at arbeidet med stiftelsesloven av 2001 kom i gang, var at den gamle loven trengte modernisering fordi stiftelsesinstituttet hadde utviklet seg og antok nye former som gjorde misbruk enklere. Det var også et ønske fra lovgiver å verne ytterligere om stiftelser som organisasjonsform.⁶ Stiftelsesloven av 1980 var i liten grad utstyrt med materielle regler, og hadde ingen tilfredsstillende tilsynsordning. Av denne grunn ble NOU 1998:7 Om stiftelser utarbeidet.

NOU 1998:7 ble fulgt opp gjennom Ot. prp.nr.15 (2000-2001), som gikk inn for en forholdsvis omfattende revisjon av den gamle stiftelsesloven. Grunntanken var å verne om stiftelsenes selvstendighet. Ot. prp. nr 15 (2000-2001) ble etterfulgt av Justiskomiteéns innstilling om loven, Innst.O.nr 74 (2000-2001). Dette er et av de mest sentrale dokument når loven skal forstås og tolkes. Denne innstillingen vektlegger i sterkere grad stiftelsenes positive rolle innenfor Norges frivillige organisasjons- og foreningsliv. Videre anbefaler Innst.O.nr 74 (2000-2001) at loven bør ha en egen regel om at styret har en generell plikt til å forvalte kapitalen slik at sikkerheten til enhver tid ivaretas på en fullt ut forsvarlig måte.

---

⁵ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2004, side 62.

⁶ Innst.O.nr.74 (2000-2001), side 1.

Justiskomiteén gikk inn for dette, selv om det uansett etter ulovfestet rett gjelder en regel om at stiftelsens midler skal plasseres og forvaltes på en forsvarlig måte.

1.3.3 Vedtekter

I stiftelsesretten sondres det mellom stiftelsesgrunnlag og vedtekter.⁷ Stiftelsesgrunnlaget er den avtale som oppretteren inngår når stiftelsen opprettes. De langt fleste stiftelser opprettes ved en ensidig gavedisposisjon i form av testament eller gavebrev. Jeg viser i denne forbindelse til punkt 1.2.4 nedenfor. Vedtektene er den formelle stiftelsesstrukturen som utarbeides i forbindelse med opprettelsen, jfr stiftl § 10. Et aksjeselskaps vedtekter er omtalt som "bestemmelser av grunnleggende og varig karakter om selskapets forhold".⁸ Aksjeselskapers vedtekter regulerer spørsmål som aksjonærene må, bør eller kan ta standpunkt til.⁹ Noe tilsvarende gjelder for stiftelsers vedtekter. Stiftl § 10 gjelder vedtektenes innhold. I tillegg inneholder bestemmelsen betingelser for at stiftelsen skal være gyldig opprettet. Hensynet bak regelen er at den som oppretter en stiftelse, og stiftelsens forvaltere, skal få et mer bevisst forhold til hvordan stiftelsen skal drives, og at de ulike reglene om stiftelsers opprettelse vil skape mer ordnede forhold omkring organisering av stiftelsen.¹⁰

Det er styrets ansvar at vedtektene og annen lovgivning overholdes og etterleves.¹¹ Vedtektene setter rammer for styrets forvaltningsmyndighet. Med mindre vedtektene er i strid med ufravikelige regler i stiftelsesloven, skal de følges av styret. Styret er bundet av stiftelsens formål når det utformer stiftelsens vedtekter. I denne prosessen må styret, så langt det er mulig, se hen til oppretterens vilje, se punkt 1.3.4 nedenfor. I Rt 2002 side 819,

---

⁷ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 40.

⁸ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, Oslo 1998, side 47.

⁹ Bråthen, Personklausuler i aksjeselskaper, Oslo 1996, side 81.

¹⁰ NOU 1998:7, side 60.

¹¹ Hammerich, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltning i stiftelser, TFF nr.3/98, side 15.

Stiftelsen Evangeliesenteret, ble gyldigheten av vedtekter for stiftelsen Evangeliesenteret behandlet.

Stiftelsen Evangeliesenteret opprettet i 1980 en ny stiftelse, "Haslatun", og vedtok vedtekter for denne. "Haslatun" fikk i denne forbindelse overført eiendommen "Hasseltangen", og framstod nå som et eget rettssubjekt. I forbindelse med eiendomsoverføringen fikk Sosialdepartementet oversendt utkast til vedtekter for "Haslatun". Dette var gjort uten at styremøte var avholdt. Vedtektene ble likevel ansett som gyldige fordi stifteren av "Haslatun", Evangeliesenteret, hadde forholdt deg til disse som om det var stiftelsens vedtekter.

En stiftelses vedtekter er sentralt for stiftelsen, og dommen er et eksempel på at det skal lite til for at en stiftelses vedtekter anses vedtatt.

1.3.4 Tolkning av vedtekter/stiftelsesgrunnlag

Stiftelsesinstituttet og stiftelsesretten bygger på en grunnleggende respekt for oppretterens vilje.¹² Det er oppretterens mening på opprettelsestidspunktet som er relevant, og dette må også være utgangspunktet for tolkningen av stiftelsesgrunnlaget/vedtektene.¹³

Tolkningsmomentene som er relevante for å finne frem til oppretterens vilje, har sin bakgrunn i vanlige, avtalerettslige tolkningsmomenter.¹⁴ Likevel kan det ikke settes likhetstegn mellom den avtalerettslige tolkningslære og vedtektstolkning, jfr for eksempel Rt 1994 side 471. Flere særlige forhold vil gjøre seg gjeldende ved vedtektstolkning. Man kan ikke legge samme vekt på partenes felles forståelse av de ord og uttrykk som er benyttet ved vedtektstolkning, og man må derfor legge en objektiv tolkningsmetode til grunn når det gjelder vedtektstolkning.¹⁵ Utgangspunktet for vedtektstolkning vil imidlertid være bestemmelsens ordlyd. Er ordlyden uklar, kan bestemmelsens forarbeider og forhistorie ha betydning, jfr Rt 1994 side 471.

---

¹² Ot.prp. nr 15 (2000-2001), side 31 og Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 41-42.

¹³ NOU 1975:63, side 45.

¹⁴ Woxholth, Avtalerett, Oslo 2003, side 438.

¹⁵ Bråthen, Personklausuler i aksjeselskaper, Oslo 1996, side 149.

De fleste stiftelser bærer preg av at opprettelsesdisposisjonen er en ensidig disposisjon. Disposisjonen er altså en gave,¹⁶ som i utgangspunktet skal tolkes subjektivt. Dette vil være det samme som for tolkning av testamenter som er den klassiske ensidige disposisjon ved siden av gaver. I disse tilfellene vil det være viktig å finne ut hva oppretter hadde til hensikt å utrette ved opprettelsen av stiftelsen. Al § 65 kan gis analog anvendelse på disse tilfellene. Ifølge al § 65 skal testamenter tolkes i samsvar med ”det testator meinte”. For testamentstolkning tar man også utgangspunkt i den vanlige betydning av de ord og uttrykk som er brukt.¹⁷ I tillegg kan ordlyden, formålet og forhistorien være momenter som har betydning ved testamentstolkning. På samme måte vil formålet med stiftelsen være et viktig tolkningsmoment. Man må sette seg inn i oppretters vilje da stiftelsen ble opprettet, og spørre hvordan han eller hun ville ha disponert under de gitte forhold. Dette blir en av styrets viktigste og mest sentrale oppgaver når det gjelder stiftelser. Det er imidlertid viktig at oppfatningen av oppretterens vilje forankres i objektivt konstaterbare fakta, slik at tolkningen ikke farges av vikarierende motiver som ønsket om omdanning eller opphør av stiftelsen.

Et eksempel på hvor formålet med stiftelsen blir et moment i vedtektstolkningen er stiftelsen Sat Sapienti (etablert 1970). Formålsparagrafen fremgår av § 1 i stiftelsens vedtekter:

”Stiftelsens formål skal være å yte gaver eller bidrag til sådan forskning som fremmer kjennskapet til og forståelsen av det industrielle miljøets betydning for bedriftene i Norge.

Videre kan stiftelsen, etter styrets beslutning, yte bidrag eller gaver for vedlikehold eller forbedring av historiske minnesmerker i Norge.

Det skal også kunne gis bidrag eller gaver til offentlige museer og likeledes til rent humanitære, kulturelle eller samfunnsnyttige formål.”

Av årsberetningen for Sat Sapienti i 2004 fremgår det blant de prosjekter som fikk støtte, var blant annet Mølleplassen spesialbarnehage og et ernæringsforskningsprosjekt ved Det medisinske Fakultet, Universitetet i Oslo. Begge institusjoner har et ”samfunnsnyttig formål”. Stiftelsens formålsbestemmelse blir et bakteppe for tolkningen av vedtektene. For Sat Sapientis vedkommende vil også stiftelsens historiske utgangspunkt

---

¹⁶ Innst.O.nr.74 (2000-2001), side 3.

¹⁷ Lødrup, Arverett, 4.utgave, Oslo 1999, side 150.

være et tolkningsmoment. Stiftelsens opprettere, Riborg og Harald Throne-Holst, hadde begge et sterkt engasjement for vanskeligstilte barn. Mølleplassen spesialbarnehage gjør et viktig arbeid i denne forbindelse. I tillegg var Johan Throne Holst, grunnlegger av Freia Chokoladefabrik og Harald Throne-Holsts far, involvert i arbeidet med å styrke fabrikkarbeideres helse- og levevilkår i Norge. Dette ønsket Sat Sapientia å videreføre ved å støtte det ovennevnte ernæringsforskningsprosjektet.

Et annet eksempel er Stiftelsen Fritt Ord. Formålet til denne stiftelsen fremkommer i vedtektens § 2.¹⁸ Her fremkommer det at formålet er å ”verne om og styrke yttringsfriheten og dens vilkår i Norge, særlig ved å stimulere den levende debatt og den uredde bruk av det frie ord”. Videre kan Fritt Ord også støtte ”andre sider ved norsk kultur, i første rekke den del av kulturen som gjør bruk av ordet”. Bevilgningene til ulike prosjekter for 2003 spenner således fra et prosjekt i regi av Amnesty International om vold mot kvinner til et skrivekurs for litteraturkritikere.

Når det gjelder en stiftelses kapitalforvaltning, vil det også her være avgjørende hva oppretter har fastsatt i vedtektene om dette. For Sat Sapientis vedkommende sies det i stiftelsens årsberetning for 2004 at

”grunnlaget for forvaltningsoppdraget er generelle retningslinjer for forvaltningen fastsatt av styret. Av retningslinjene følger at hovedmålsettingen for kapitalforvaltningen er lav risiko kombinert med en rimelig løpende avkastning av grunnkapitalen”.

Dette må styret ha med i sine vurderinger når de skal fastsette stiftelsens ”kapitalforvaltningsprofil”. Styret må sørge for at kapitalplasseringen tilfredsstillende denne risikoprofilen. Se for øvrig punkt 4.2 nedenfor.

1.4 Rettspraksis og administrativ praksis

Det finnes ikke mye norsk rettspraksis om stiftelser. Fra 1872 til 1996 er det avsagt totalt 25 dommer i Høyesterett som omhandler stiftelsesinstituttet. Mange av disse ble avsagt tidlig på 1900-tallet. I tillegg er det avsagt noen underrettsdommer. Primært gjelder disse

---

¹⁸ www.fritt-ord.no

tilfellene stiftelsers skatte- og avgiftsmessige stilling. Mange av sakene omhandler såkalt ”omdanning”, jfr stiftl § 45, som gjelder endring eller opphør av stiftelsen. En konsekvens av dette er at rettspraksis ikke har særlig stor betydning som rettskildefaktor ved stiftelsesloven.¹⁹ I denne avhandlingen har jeg henvist til den rettspraksis som jeg mener kan ha relevans for min problemstilling.

Frem til 1.januar 2005 lå det regionale tilsynet med stiftelsene hos Fylkesmannen. Dette tilsynet bestod i offentlig stadfestelse, regnskap og revisjon, kontroll og plasseringsplikt mv. Det finnes ingen offentlig tilgjengelig praksis vedrørende stiftelser fra Fylkesmannen, men ved henvendelse om konkrete saker vil denne instansen gi tilgang til dokumenter. Stiftelsestilsynet ble opprettet 1.januar 2005. Tilsynet vil være et sentralt stiftelsesrettslig organ og ha en mulighet til å utvikle en ensordnet praksis. Dette tilsynet skal kontrollere at stiftelsene forvaltes i samsvar med sine vedtekter og gjeldende lovgivning. Opprettelsen av Stiftelsestilsynet understreker betydningen av å ha et klart og tydelig rettsgrunnlag for det offentliges tilsyn med stiftelsene.²⁰ Stiftelsestilsynet skal treffe vedtak med hjemmel i stiftelsesloven. Alle stiftelser vil være underlagt det samme tilsynet. Det må forventes at forvaltningspraksis fra det nyopprettede organet vil få vekt som rettskildefaktor. Stiftelsestilsynet er fremdeles i en oppstartsfase, og har ikke fått systematisert sine avgjørelser.

1.5 Svensk og dansk rett

Vekten av utenlandsk rett vil variere i forhold til hvilket rettsområde man befinner seg på. Stiftelsesinstituttet har lang historie både i Sverige og Danmark, og de nordiske landene har de samme historiske, sosiale, politiske og rettslige forutsetninger.²¹ I selskapsretten er det stor rettslikhet mellom de nordiske land, og det har pågått et nordisk samarbeid i denne

---

¹⁹ Woxholth, *Stiftelser etter stiftelsesloven*, Oslo 2004, side 55.

²⁰ Innst.O.nr.74 (2000-2001), side 19.

²¹ Olsson, *Näringsdrivande stiftelser*, Stockholm 1996, side 34.

forbindelse. Dette har imidlertid ikke vært tilfelle for stiftelsesretten. Selv om det ikke har pågått noe stiftelsesrettslig lovsamarbeid i Norden, har det siden 1999 foregått et nordisk forskersamarbeid på stiftelsesrettens område. Samarbeidet kalles "Referansegruppen for det Nordiske Nettverket for Stiftelsesrettslig Forskning" og har bl.a. skjedd i form av tre symposier (avholdt i 1999, 2001 og 2003). Dette har igjen resultert i tre artikkelserier, som har sammenfattet emnene som har vært diskutert på symposiene. Diskusjonstemaene har blant annet vært tilsyn, revisjon og kontroll med stiftelsesinstituttet, og endring og opphør av stiftelser.²²

I svensk og dansk stiftelsesrett stilles det også krav til kapitalforvaltningen. Disse kravene er, i motsetning til norsk rett, ulovfestet. For svensk retts vedkommende har det utviklet seg ulike "kapitalanvändningsnormer/prinsipper" som skal beskytte stiftelsens kapital fra å bli forbrukt.²³ I dansk rett gjelder det et prinsipp om at "midlene skal være anbragt forsvarlig og bedst mulig".²⁴ Selv om norsk rett har lovfestet et prinsipp om forsvarlig kapitalforvaltning, vil svensk og dansk lovgivning og praksis også kunne ha betydning ved tolkning av de aktuelle norske reglene. Det kan i tillegg være andre områder hvor dansk og svensk stiftelsesrett kan ha innvirkning på forståelsen av de norske reglene. Noen av disse områdene har vært utgangspunkt for diskusjonen på de ovennevnte nordiske forskersymposiene.

---

²² Stiftelser i Norden III, Rapport fra et nordisk forskningssymposium, København 2004.

²³ Melz, Kapitalanvändning i avkastningsstiftelser, Juridisk Tidsskrift ved Stockholms Universitet, Årgang 10, 1998-1999, side 125 flg.

²⁴ Lynge Andersen og Nørgaard, En fondsbestyrelses arbejde, København 2001, side 53.

2 Lovfestede krav til styret

2.1 Sentrale hensyn

Et grunnleggende hensyn for styrets formuesforvaltning i stiftelser er hensynet til stiftelsens selvstendighet. Styret må legge opp formuesforvaltningen i tråd med dette. En stiftelse er selveiende og regnes som en egen juridisk person. Av stiftl § 2 kan det utledes fire vilkår som må være oppfylt for at det skal foreligge en stiftelse:

- Det må foreligge en ”formuesverdi”.
- Det må foreligge en ”rettslig disposisjon”.
- Den rettslige disposisjonen må stille formuesverdien ”selvstendig” til rådighet.
- Formuesverdien må være stilt selvstendig til rådighet for ”et bestemt formål”.

Stiftl § 2 andre punktum presiserer at en rettsdannelse som oppfyller vilkårene er en stiftelse, selv om den kalles legat, fond eller institusjon. Når stiftelsen er opprettet, har ikke oppretter lenger rådighet over formuesverdien, jfr stiftl § 3. Formuen er dermed ”selvstendig”. Fra nå av lever stiftelsen sitt eget liv, uavhengig av oppretteren, og med et styre som ledelse, jfr stiftl § 26 første punktum. Stiftelsens sentrale virksomhet blir forvaltningen av formuesverdien og utdeling av avkastningen. De fire ovennevnte vilkår blir sentrale tolkningsmomenter når det gjelder en stiftelses kapitalforvaltning.

Hensynet til selvstendighet, selvstendighetskriteriet, er en sentral forutsetning for at rettsystemet anerkjenner stiftelsen som et eget rettssubjekt. Ingen utenforstående kan ha eierinteresser i stiftelsen. Selvstendighetskriteriet skiller stiftelser fra andre typer rettsdannelser.²⁵ Kravet til selvstendighet er grunnleggende for stiftelsers egenart og medfører at opprettelsen ikke bare er en formalitet, men at den har et reelt innhold for den som har opprettet stiftelsen.²⁶ Loven er taus om hva begrepet ”selvstendig” innebærer i

---

²⁵ Ot.prp.nr.15 (2000-2001), side 20.

²⁶ Innst.O.nr 74 (2000-2001), side 6.

denne sammenheng, og tolkningen må derfor basere seg på forarbeider, rettspraksis og teori. I forarbeidene blir det understreket at man ikke ønsket å ha en definisjon av ”selvstendighetskriteriet” i lovteksten.²⁷ Et slikt krav ville vanskelig la seg formulere slik at det oppfyller de krav som stilles til presisjon og forutberegnelighet, i tillegg til at det skal være enkelt å bruke i praksis. I forarbeidene ble det lagt vekt på at lovteksten ikke må utformes slik at utviklingen løper fra den.²⁸ Som en konsekvens av dette vil resultatet bli en helhetsvurdering hvor det sentrale blir om styrearbeidet både rettslig og faktisk foregår selvstendig i forhold til enhver eierpretendent.

Stiftelsesloven har en rekke bestemmelser som ivaretar hensynet til selvstendighet, blant annet bestemmelser om inhabilitet og utdeling fra stiftelsen. Dette vil bli behandlet i punkt 2.4 og punkt 4.4 nedenfor.

Det er sentralt at styrearbeidet foregår selvstendig i forhold til enhver eierpretendent fordi det ellers kunne tenkes misbruk av stiftelsesinstituttet. En situasjon kan for eksempel være at en stiftelse blir opprettet for å unndra seg en eventuell kreditorforfølgning ved at midler overføres til en stiftelse for å unngå at midlene beslaglegges av oppretters kreditorer. På denne disposisjonen vil imidlertid de konkursrettslige omstøtelsesregler komme til anvendelse.

Hensynet til selvstendighet blir også viktig når det gjelder stiftelsens kapital. Forvaltningen av stiftelsens kapital blir et sentralt moment i forhold til kravet om selvstendighet til oppretter, destinatar (den som mottar midler fra stiftelsen) og andre utenforstående. For det første må det oppstilles et krav om at formuesforvaltningen skjer uavhengig og selvstendig

---

²⁷ NOU 1998:7, side 21.

²⁸ NOU 1998:7, side 21.

i forhold til disse.²⁹ Et eksempel på dette kan være en oppretter som driver som papirgrossist, og stiftelsen utgir bøker som oppretter forlanger at skal trykkes på papir kjøpt gjennom hans grossistfirma. Selvstendighetskriteriet vil i et slikt tilfelle anses overtrådt. For det andre kan det være tilfeller hvor oppretter utøver organisatoriske rettigheter i stiftelsens styre, eller at styret foretar disposisjoner som er i strid med selvstendighetskriteriet.

Et eksempel på dette er opprettelsen av den såkalte "Kværnerstiftelsen" i 1995. Spørsmålet var om selvstendighetskriteriet var overtrådt i forhold til om denne stiftelsen hadde for nære bånd til Kværnerkonsernet som var oppretter. Fylkesmannen (som da hadde tilsyn med stiftelsene) var av den oppfatning at den faktiske forvaltningen i for stor grad var kontrollert Kværnerkonsernet. De rettighetene som de ansatte hadde etter stiftelsens formål, forutsatte generalforsamlingsvedtak i Kværnerkonsernet. I tillegg besto stiftelsens styre utelukkende av Kværners finansdirektør. Fylkesmannen kom til at vedtektene måtte endres, og at nytt styre måtte utnevnes for å være i overensstemmelse med selvstendighetskriteriet.³⁰

For styrearbeidet er også hensynet til stiftelsens formål viktig. Respekten for formålet står sentralt i stiftelsesretten, og stiftelsens formål skal angis i vedtektene, jfr stiftl § 10 første ledd bokstav b). Formålet blir et direktiv for styret, både i forhold til stiftelsens målsetting, og en kompetansebegrensning i forhold til de beslutninger styret treffer.³¹ Formålet kan ikke være for generelt angitt, for eksempel at en stiftelses formål er å dele ut midler til "verdige trengende", eller til "allmennhetens beste". En slik formålsangivelse oppfyller ikke kravet i norsk rett om en konkretisert og "bestemt" formålsangivelse.³² Derimot oppstiller ikke stiftelsesloven noen grenser for hvilket formål en stiftelse kan ha.

---

²⁹ Woxholth, Selvstendighetskriteriet i stiftelsesretten i Ånd og Rett, Festskrift til Birger Stuevold Lassen, Oslo 1997, side 1093.

³⁰ Fylkesmannens vedtak av 29 nov.1995.

³¹ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 136

³² Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 136.

Et eksempel fra rettspraksis er Rt 1979 side 254. Styret og forretningsfører i en boligstiftelse hadde, i strid med stiftelsens formål om å oppføre boliger, brukt NOK 1 760 000 til oppføring av et trimhus med svømmebasseng. Dette beløpet var det som stod igjen etter at boligeierene hadde betalt inn til styret i forbindelse med oppføring av boligene. I tillegg til at trimhuset var formålsstridig, var saksbehandlingen kritikkverdig. Styret hadde ikke informert om byggingen av trimhuset. Imidlertid forelå det ikke noe økonomisk tap, og kravet om erstatning ble ikke tatt til følge.

Styret gis et relativt bredt skjønn når det avgjøres hvem som skal tilgodeses innenfor formålet. Dette vil også gjelde for styrets håndtering av kapitalforvaltningen. Vedtektene har en dynamisk funksjon som løpende gir retningslinjer for både kapitalforvaltningen og driften av stiftelsen.³³

Et eksempel er statuttene for Direktør Throne Holsts fond for ernæringsforskning (opprettet ved kgl res av 27. mai 1932). I fondets statutter heter det i § 2 at "fondets formål er å støtte ernæringsforskning ved Universitetet i Oslo". For denne stiftelsen sies det videre i statuttens § 3 at "fondet forvaltes av Universitetet i Oslo etter de samme regler som gjelder for Universitetets i Oslos fond. Midlene må ikke anbringes på en måte som ansees som for spekulasjonspreget". I disse statuttene ligger det begrensninger i forhold til kapitalforvaltningen. Det vil kunne være innenfor stiftelsens formål å gi stipend til en forfatter som for eksempel skal skrive en bok om barns matvaner. Styrets oppgave vil være å ivareta kapitalforvaltningen slik at man får en avkastning som ivaretar stiftelsens formål på en forsvarlig måte, jfr stiftl § 18.

2.2 Stiftelseslovens krav til styrearbeidet

Stiftelsesloven stiller krav om at en stiftelse skal ha et styre, jfr stiftl § 26 første ledd første punktum. Bestemmelsen skal bidra til å ivareta hensynet til selvstendighet.³⁴ Det er ikke forbud mot at en stiftelse har andre organer, men andre organers kompetanse vil være begrenset ved lov, jfr stiftl § 36 annet ledd. Dette skal sikre at styret formelt og reelt er det overordnede organ.³⁵

---

³³ Kluge, Stiftelser, Oslo 2001, side 28.

³⁴ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 308.

³⁵ Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 29.

Den grunnleggende bestemmelse om styrets rolle er stiftl § 30. Av bestemmelsen fremgår det at styret er stiftelsens øverste organ, og at forvaltningen av stiftelsen hører under styret. Videre skal styret sørge for at stiftelsens formål ivaretas, og at utdelinger foretas i samsvar med vedtektene.

En naturlig, språklig forståelse av begrepet ”forvaltning” er å ta vare på noe til det beste for enten seg selv eller andre. Forvaltning i en selskapsrettslig sammenheng er definert som ”all ledelse av selskapet”.³⁶ Bestemmelsen tilsvarer asl § 6-12 første ledd første punktum. At forvaltningen ”hører under” styret kan forstås på flere måter. Styret er for det første tillagt myndighet til å treffe beslutninger i tilknytning til ledelsen av stiftelsen. En slik beslutning kan for eksempel være relatert til stiftelsens kapitalforvaltning. For det andre er også forvaltningen en plikt for styret i den forstand at styret aktivt skal etablere, organisere, drive og utvikle stiftelsen slik at formålet blir realisert.³⁷ ”Forvaltningen” vil gjelde saker som angår stiftelsen i både snever og vid forstand. Dette vil innebære at man som styremedlem i en stiftelse også har et ansvar for å ”overvåke” den daglige driften som i utgangspunktet kan håndteres av stiftelsens daglige leder eller forretningsfører. Men dette innebærer ikke at styret skal ta del i alle mindre saker av forvaltningsmessig art. Styret kan innenfor avgrensede saksområder eller enkeltsaker delegere forvaltningsoppgaver til andre organer innen stiftelsen, eller til eksterne organer som for eksempel et regnskapsbyrå eller et verdipapirforetak utenfor stiftelsen. Et annet organ kan imidlertid ikke tillegges forvaltningsoppgaver som for eksempel godkjenning av løpende beslutninger, budsjettsaker og lignende. Dette er sentrale styreoppgaver som ikke kan fratas styret uten at det vil komme i strid med bestemmelsen om at styret er stiftelsens øverste organ.³⁸ Slike beslutninger må styrebehandles. Hensynet til stiftelsens selvstendighet vil også kunne være et moment her. Hvis et annet organ tillegges for mye kompetanse på ett av de ovennevnte områder, kan det være i strid med selvstendighetskriteriet.

---

³⁶ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, Oslo 1998, side 290.

³⁷ Kluge, Stiftelser, Oslo 2001, side 80.

³⁸ NOU 1998:7, side 71.

Et eksempel på lite tilfredsstillende styrearbeid i en stiftelse finnes i Oslo byretts straffesak nr.95-00555 M/56, den offentlige påtalemyndighet mot Nils Jørgen Astrup. Som styreformann og forretningsfører for stiftelsen Thomas Fearnleys Bidrags- og Gavefond (TFBG), var Astrup blant annet tiltalt for en rekke uttak fra stiftelsens konti til privat bruk og anvendelse av midlene til formål som var stiftelsen uvedkommende. Retten fremholdt at forholdene måtte anses som grove fordi ”det gjaldt brudd på særlig tillit som følger av tiltaltes verv/stilling som styreformann og reell forretningsfører for stiftelsen. Om forvaltningen av midlene i TFBG heter det i vedtektenes § 4 annet ledd:

”Kapitalen forvaltes av Styret som etter eget skjønn treffer bestemmelser vedrørende midlenes anbringelse til enhver tid. I denne forbindelse skal styret sørge for betryggende forretningsførsel og revisjon.”

At Nils Jørgen Astrup brukte stiftelsens midler til private formål, var noe styret skulle ha ført tilsyn med. Uttakene, som varierte fra kjøp av hyttetomter til regninger til Vinmonopolet til, var ikke i overensstemmelse med stiftelsens formål. De fremmet ikke stiftelsens interesser. Styret som sådan kunne ikke rettmessig godkjenne noen av uttakene selv om de ble betalt tilbake ved årsskiftet.

Styret plikter å påse at formålet ivaretas og at eventuelle utdelinger foretas i samsvar med vedtektene, jfr stiftl § 30 tredje ledd første punktum. Styrets overordnede oppgave og ansvar er at stiftelsen realiserer sitt formål på best mulig måte. Hvis stiftelsens formål er å drive passiv kapitalforvaltning, vil oppgavene primært være en fornuftig plassering av midlene og utdeling av avkastningen. Hvis stiftelsen driver næring i form av en barnehage eller et krisesenter, vil oppgavene naturlig nok være annerledes. Styret bør, sett i lys av det grunnleggende vilkåret om at stiftelser skal ha en viss varighet, avstå fra risikofylt og spekulativ virksomhet.

Stiftl § 30 tredje ledd annet punktum sier at styret har det overordnede ansvar for regnskapsføring og formuesforvaltning. I regnskapslovens § 1-1 jfr § 1-2 første ledd nr.11 fremkommer regnskapsplikten for stiftelser. Styret har ifølge stiftl § 30 tredje ledd annet punktum, ansvar for at denne plikten overholdes. I tillegg er styret ansvarlig for at det finnes betryggende kontrolltiltak innenfor stiftelsen. Revisors rolle vil jeg komme nærmere tilbake til i punkt 4.5 nedenfor.

Tilsynsansvaret vil også gjelde utad når det gjelder stiftelsens forhold til omverdenen. Stiftelser er selvstendige juridiske personer som pådrar seg forpliktelser som må følges opp. Styret representerer stiftelsen utad, og er underlagt de samme plikter og restriksjoner som følger av hensynet til formålsrealisering og det grunnleggende prinsipp om forsvarlig forvaltning.³⁹

Ifølge stiftl § 56 kan en stiftelse kreve at styremedlem, daglig leder, revisor og gransker skal erstatte uaktsomme og forsettelige tap de har voldt stiftelsen. En slik bestemmelse skal ha en preventiv effekt.⁴⁰ Jeg henviser i denne forbindelse til kapittel 5 nedenfor.

2.3 Styrets saksbehandling

Stiftl § 31 omhandler styrets saksbehandling. Bestemmelsen må tolkes i lys av stiftl § 30 om styrets ansvar for blant annet stiftelsens formuesforvaltning. Stiftelsens vedtekter kan også ha regulert spørsmål tilknyttet forvaltningen. Stiftl § 31 første ledd tilsvarer asl § 6-19 første ledd, og forarbeidene til denne bestemmelsen er dermed relevante.

Det mest sentrale hva angår kapitalforvaltningen, er styrets mulighet til og ansvar for at kontroll av forvaltningen skjer på den mest forsvarlige måten for stiftelsen. Det kan tenkes tilfeller der styret har overlatt forvaltningen til et forvaltningsselskap eller en person som utfører en lite tilfredsstillende jobb. Dette må styret ha muligheten til å kontrollere. Jeg vil komme nærmere tilbake til dette i kapittel 4 nedenfor om forsvarlig kapitalforvaltning.

Styrets leder skal sørge for behandling av aktuelle saker som hører inn under styret, jfr stiftl § 31 første ledd første punktum.⁴¹ En stiftelses saksbehandling vil primært dreie seg om å

---

³⁹ Kluge, Stiftelser, Oslo 2001, side 81.

⁴⁰ Ot.prp. nr 15 (2000-2001), side 53.

behandle og avgjøre innkomne søknader. Noen stiftelser vil ha behov for mange møter, andre stiftelser har ikke det samme behovet. Men så lenge styret har en "aktuell sak", skal det avholdes møte. Ifølge stiftl § 31 første ledd tredje punktum skal innkalling til styremøter og annen styrebehandling skje med nødvendig frist. Hva som ligger i dette, må fastsettes i det konkrete tilfellet, og vil avhenge av stiftelsens art og hvilke saker som skal behandles.⁴² Uansett må innkallingen skje på en slik måte at medlemmene får den i hende så tidlig at de får tid til å forberede seg.⁴³ Gjelder saken stiftelsens kapitalforvaltning, vil dette være en "aktuell sak". Saker vedrørende kapitalforvaltningen kan være viktige og kompliserte, og av den grunn kan hensynet til forsvarlig saksbehandling tilsi at innkalling og sakspapirer sendes ut i god tid. Innkallingen kan sendes skriftlig med post, telefaks eller e-post. Av stiftl § 31 annet ledd sammenlignet med asl § 6-19 fremgår det at styrebehandling kan gjennomføres uten at styremedlemmene er fysisk til stede. Dette kan skje ved telefonkonferanser eller ved sirkulering av saksdokumenter. Stiftelsesloven av 1980 hadde krav om obligatorisk frammøte på styremøtene, men i forarbeidene til den nye loven ser man at det legges opp til en helhetsvurdering av om dette er nødvendig.⁴⁴ Det er styrets leder som avgjør om en styrespak kan behandles uten at det avholdes et formelt styremøte. Forarbeidene legger opp til at styrelederen ikke kan beslutte styrebehandling uten møte hvis det ikke virker betryggende nok for behandlingen av vedkommende sak.⁴⁵ Er det tale om viktige forandringer i stiftelsens portefølje, som har stor betydning for om stiftelsen vil ha tilstrekkelige midler til å kunne oppfylle sitt formål, vil det trolig ikke være "betryggende" å avvikle et styremøte pr telefon eller ved sirkulering av dokumenter.

Det enkelte styremedlem har et selvstendig ansvar for de vedtak som han eller hun er med på å treffe er forsvarlig og godt nok forberedt. Hvis et styremedlem mener at det ikke vil

---

⁴¹ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 335.

⁴² NOU 1998: 7, side 72.

⁴³ NOU 1998:7, side 72.

⁴⁴ Ot.prp.nr.15 (2000-2001), side 106.

⁴⁵ Ot.prp.nr 15 (2000-2001), side 108.

være forsvarlig at saken behandles i telefonmøte eller ved sirkulasjon av saksdokumenter, må han eller hun anses for å ha en plikt til å kreve styrebehandling.⁴⁶

Hvis stiftelsen har en daglig leder, jfr stiftl § 34, bør styret og daglig leder avklare sine roller. Det kan være nyttig at styret og daglig leder har en felles, skriftlig forståelse av hvor langt daglig leders fullmakt til å behandle og eventuelt avgjøre saker som omhandler kapitalforvaltningen strekker seg. Ifølge asl § 6-15 (1) plikter daglig leder å gi styret underretning om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling.⁴⁷ Dette vil også gjelde for daglig leder i stiftelser med betydelig forvaltningskapital. For avkastningsstiftelser er kapitalforvaltningen et middel for å oppfylle stiftelsens formål. En sentral oppgave for daglig leder kan være å sørge for at stiftelsen genererer penger, mens styret deler ut pengene. Felles for stiftelser med daglig leder er imidlertid at styret har det overordnede ansvar for at daglig leder fungerer tilfredsstillende.

2.4 Inhabilitet

Stiftl § 37 første ledd angir hovedregelen om når et styremedlem eller daglig leder er inhabile i forberedelsen av og/eller i å treffe avgjørelser som angår stiftelsen. Styremedlem eller daglig leder skal ikke delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har ”særlig betydning for ham eller henne eller dennes nærstående” hvis denne personen kan ha en ”fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken”. I utgangspunktet er dette en generell inhabilitetsregel som gjelder for styremedlemmer og eventuell daglig leder.

Det primære hensyn bak bestemmelsen om inhabilitet er å sikre at styret og daglig leder behandler saker grundig og treffer avgjørelser ut fra hva som fremmer stiftelsens formål og hva som for øvrig ivaretar stiftelsens interesser.⁴⁸ Inhabilitetsregelen har med andre ord en

---

⁴⁶ Ot.prp.nr.15 (2000-2001), side 108.

⁴⁷ Bråthen, Selskapsrett, Oslo 2002, side 106.

⁴⁸ Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 167.

preventiv funksjon. Tillit til stiftelsesinstituttet er også et sentralt hensyn. Det er viktig at eventuelle kreditorer, destinatarer, offentlige myndigheter og andre har tillit til at stiftelsens saksbehandling foregår på en betryggende og objektiv måte. Derfor må inhabilitetsregelen også sees i sammenheng med andre regler som sikrer styremedlemmer og daglig leders lojalitet mot stiftelsen. Slike bestemmelser er blant annet stiftl § 30 tredje ledd om styrets ansvar for at stiftelsen oppfyller sitt formål, stiftl § 18 om forsvarlig kapitalforvaltning og stiftl § 19 om utdeling. Når det gjelder styrets ansvar for at stiftelsen oppfyller sitt formål, viser jeg til drøftelsen i punkt 2.2 foran. Styremedlemmer som handler i strid med bestemmelsene eller ut fra andre hensyn, som for eksempel egen vinning, kan bli erstatningsansvarlige, jfr stiftl § 56. I den forbindelse viser jeg til kapittel 5 om ansvarsbestemmelsen.

Inhabilitetsregelen gjelder alle spørsmål som styrebehandles og der det fattes beslutning. Dette vil blant annet kunne dreie seg om spørsmål som omhandler både kapitalforvaltning og utdeling. Regelen vil gjelde i alle saker hvor styremedlemmer har en relevant særinteresse.⁴⁹

Det første grunnleggende vilkåret når det gjelder inhabilitet er som nevnt at saksforholdet har ”særlig betydning” for den det gjelder eller dennes nærstående. Nærstående er legaldefinert i stiftl § 5. I kravet om ”særlig betydning” ligger at styremedlemmet selv eller hans eller hennes nærstående må ha en spesiell interesse som ikke kan deles med en større gruppe personer.⁵⁰ Deler man interessen med mange, blir man ikke inhabil. Det forhold at interessen generelt kan medføre fordeler eller ulemper for noen, fører ikke til at styremedlemmet blir inhabil.

---

⁴⁹ Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 168.

⁵⁰ Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 168.

Et eksempel kan være at et styremedlem i en stiftelse har en stor interesse for norske bondeantikviteter. Hvis Norsk Folkemuseums venneforening får tildelt midler fra stiftelsen, vil dette ikke føre til at styremedlemmet må erklære seg inhabil. Interessen for norske bondeantikviteter er noe han deler med mange andre. Et eksempel på det motsatte kan være at et ungdomsprosjekt søker om støtte til et prosjekt som skal begrense gjengvolden i en bestemt by i Norge. Et styremedlem i stiftelsen hvor det søkes om midler fra har barn tilknyttet dette gjengmiljøet. For vedkommende styremedlem vil det være av "særlig betydning" at nettopp dette prosjektet blir gjennomført, og han eller hun vil være inhabil, jfr stiftl § 37.

Det andre grunnleggende og kumulative vilkåret som må være oppfylt for at inhabilitet skal foreligge, er at vedkommende må ha en "fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse" som vil få spesiell betydning i forhold til stiftelsers kapitalforvaltning. Den tilsvarende bestemmelsen i stiftelsesloven av 1980 brukte formuleringen "fremtredende interesse". En ren ordlydsfortolkning ville kunne føre til at bestemmelsen rammet for vidt.⁵¹ Det er først hvis det foreligger en særinteresse at den kan komme i strid med stiftelsens interesse, og av denne grunn komme i strid med et av de viktige hensyn bak bestemmelsen. Et eksempel vil være at man som styremedlem eller daglig leder i en stiftelse inngår en avtale om forvaltningen som vil ha gunstige konsekvenser enten for vedkommende selv, nærstående eller et selskap man har interesser i, jfr formuleringen "økonomisk særinteresse". I asl § 6-27 brukes formuleringen "særinteresse", og med dette menes en interesse som er i konflikt med selskapets interesse.⁵² En slik særinteresse kan, når det gjelder stiftelsens kapitalforvaltning, ha en uheldig effekt for stiftelsen hvis ikke beslutningen om forvaltningen er tatt på grunnlag av hva som er det beste for stiftelsen. Særinteressen går på tvers av stiftelsens interesse og hensynet til stiftelsens formål.

Som nevnt i punkt 2.3 foran, knytter en rekke stiftelser til seg styremedlemmer med spesiell kompetanse og kontakter innen det feltet stiftelsen arbeider. Vil disse styremedlemmene ha en "særinteresse" når styret behandler søknader fra institusjoner styremedlemmet tidligere var ansatt ved? Et eksempel kan være at en tidligere medarbeider

---

⁵¹ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven 2001, Oslo 2001, side 325.

⁵² Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, Oslo 1998, side 264.

ved et krisesenter for kvinner blir styremedlem i en stiftelse som har som formål å støtte enslige mødre. Vil dette styremedlemmet ha en "særinteresse" når stiftelsens styre behandler en eventuell søknad fra et annet krisesenter enn det vedkommende var ansatt ved? At vedkommende må erklære seg inhabil ved en søknad fra det samme krisesenteret han eller hun var ansatt ved, synes åpenbar, men hva med det andre tilfellet? Her vil "særinteressen" ikke strekke seg lenger enn en særlig kjennskap til drift av og virksomhet til krisesentre, og som det vil være en fordel for stiftelsen å kjenne til når den eventuelt skal tildele midler. Av denne grunn drøfter forarbeidene nettopp denne problemstillingen, men sier i tilknytning til dette at bestemmelsen må tolkes med en viss fornuft.⁵³ Lovgiver fremholder videre at "det er vanskelig å formulere en lovtekst som presist angir hvilke konkrete situasjoner inhabilitetsreglene skal ramme. En slik bestemmelse ville antakelig bli svært omfattende."⁵⁴ Det kan imidlertid tenkes tilfeller hvor eksempelvis en pensjonert medarbeider i et legemiddelselskap, som styremedlem i en stiftelse, er med på å tildele midler til Kreftforeningen som er øremerket til forskning på de legemidlene som firmaet han opprinnelig jobbet for produserer. Her vil styremedlemmet ha en "særinteresse". I dette eksempelet vil særinteressen bestå i at styremedlemmet vil kunne preferere søknaden fra sitt "gamle" firma som kan føre til økt omsetning for dette firmaet på bekostning av eventuelle andre og like kompetente søkere.

Et eksempel fra rettspraksis er Fylkesmannens avgjørelse av 6. februar 1996 vedrørende Sig.Bergesen og hans hustru Nanki's almennyttige stiftelse. Denne stiftelsen ble opprettet i 1975. I 1985 ble Bergesen-gruppen reorganisert, og flere selskaper ble fusjonert. Stiftelsen aksepterte et ombytte av sine aksjer i Bergesen-gruppen til Bergesen-familien ved en fisjon, og A/S Bergesen Stiftelsen ble dannet. Dette selskapet skulle reflektere stiftelsens reelle interesser i A/S Sigval Bergesen. Deretter overdro stiftelsen en andel av sine aksjer til Bergesen-familien. I forbindelse med dette trakk styremedlemmer i stiftelsen fra Bergesen-familien seg som inhabile. I tillegg måtte et annet styremedlem uten familiær eller aksjemessig tilknytning trekke seg fordi han hadde en administrativ lederstilling som førte til en særlig tilknytning til noen av dem som hadde "særinteresse" i saken.

---

⁵³ Ot.prp.nr.15 (2000-2001), side 111.

⁵⁴ Ot.prp.nr.15 (2000-2001), side 111.

Det siste vilkåret for at inhabilitet skal foreligge, er at styremedlemmets eller daglig leders økonomiske eller personlige særinteresse i saken må være ”fremtredende”. Kan denne særinteressen være så altoverskyggende at den kan virke inn på hans eller hennes eller dennes nærstående vurdering av stiftelsens kapitalforvaltning? Aktuelle saker i denne sammenheng vil kunne dreie seg om inngåelse av en avtale hvor vedkommende selv er motpart, eller ved en urettmessig utdeling av stiftelsens midler, enten til vedkommende selv, eller en nærstående. Inhabilitetsvurderingen vil uansett være relativ, og en helhetsvurdering av de ulike momentene er nødvendig. Det kan uansett ikke stilles opp noe krav om interessekonflikt, jfr Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse 29.juni 2001 vedrørende Jan H Bentzons stiftelse.

Saken gjaldt gyldigheten av oppløsningen av en stiftelse som var opprettet med bakgrunn i en gave til Hordaland Rokrets ett år tidligere, i tillegg til en rekke spørsmål av sivilprosessuell art. I tilknytning til inhabilitetsspørsmålet var problemstillingen hvorvidt det var oppnevnt en lovlig stedfortreder for styreformannen (Jan H Bentzon, som hadde opprettet stiftelsen) for på vegne av stiftelsen å forfølge dens rett til gaven gjennom søksmål. Det var ingen tvil om at Bentzon var inhabil. Spørsmålet var om to medlemmer av styret, som også var medlemmer av Hordaland Rokrets, var inhabile. Stiftelsen hadde som formål ”å støtte Hordaland Rokrets idrettslige virksomhet”. For rokretsen var det av spesiell interesse å opprettholde gaven. Dermed var stiftelsens to medlemmer fra Hordaland Rokrets inhabile ved behandling av saken. Det er tilstrekkelig for inhabilitet at den aktuelle interessen er ”spesiell og av en slik styrke at den er egnet til å påvirke styremedlemmets standpunkt i saken”.⁵⁵

Når det gjelder saksbehandlingen ved inhabilitet, er det stiftelsens styre som må ta stilling til spørsmål vedrørende dette. Den inhabile må fratre. Han eller hun kan imidlertid gi uttrykk for hva de mener før de forlater møtet.

---

⁵⁵ Aarbakke, Arbakke, Knudsen, Ofstad og Skåre, Aksjeloven og allmennaksjeloven, kommentarutgave, Oslo 2004, side 540.

Mange stiftelser har en liten administrasjon til tross for at de forvalter store summer. I disse stiftelsene mangler den nødvendige transparens, og inhabilitetsreglene vil kunne omgås. Et eksempel fra rettspraksis er den tidligere nevnte dom mot Nils Jørgen Astrup.⁵⁶

Astrup var styreformann og reell forretningsfører for tre ulike stiftelser, og ble tiltalt og dømt for underslag og overtredelse av strl § 256 jfr § 255. Overtredelse av stiftelseslovens inhabilitetsregler var ikke en av tiltalepostene, men saken egner seg godt som illustrasjon. Fra de tre stiftelsene foretok Astrup urettmessige uttak som gikk til å dekke hans og hans nærståendes private formål som eksempelvis kjøp av seilbåt, oppussing av private hytter og telefonregninger. Astrup, som styreformann og reell forretningsfører, var den eneste som kjente til disposisjonene, og disposisjonene var ikke forelagt for godkjenning av stiftelsens styre.

Hadde disposisjonene blitt forelagt styret for disse allmenne stiftelsene, hadde Nils Jørgen Astrup måttet fratre som inhabil fordi spørsmålet hadde "særlig betydning" for ham og hans nærstående, i tillegg til at han hadde en "fremtredende personlig og økonomisk særinteresse i saken", jfr stiftl § 37 første ledd.

Allmenntnyttige Stiftelsers Forening arbeider i disse dager med å utarbeide et sett med retningslinjer som i hovedtrekk vil omhandle inhabilitetsspørsmålet og andre tilknyttede problemstillinger.

2.5 Godtgjørelse til styremedlem

Utbetales det godtgjørelse til styremedlem, daglig leder eller forretningsfører, skal den stå i rimelig forhold til det arbeidet som utføres og det ansvar som følger med vervet, jfr stiftl. § 40 første ledd første punktum.⁵⁷ Bestemmelsen gir ingen rett til godtgjørelse. Hvis det utbetales godtgjørelse, kan det hjemles i stiftelsens vedtekter eller i en vanlig avtale. Er det ikke er fastsatt noen godtgjørelse i vedtektene, kan styret selv fastsette denne.⁵⁸

---

⁵⁶ Oslo byretts straffesak nr 95-00555 M/56.

⁵⁷ NOU 1998:7, side 73.

⁵⁸ Knudsen og Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2004, side 181.

Lovbestemmelsen bruker formuleringen ”godtgjørelse”. Begrepet omfatter ikke bare lønn til styremedlemmer i form av penger, men også ytelser i form av bil, telefon, aviser og reiser.⁵⁹ I dommen mot Nils Jørgen Astrup som styreformann og reell forretningsfører for TFBG, fremkommer det at stiftelsen har dekket utgifter til innkjøp av bil og utgifter i forbindelse med bilhold for Nils Jørgen Astrup.⁶⁰ Såkalte ”sluttpakker” og pensjoner rammes også av ”godtgjørelsesbegrepet”.⁶¹

Formålet med bestemmelsen er å verne om stiftelsens kapital.⁶² Hvis godtgjørelsen blir urimelig høy i forhold til det arbeidet som utføres, kan dette redusere stiftelsens mulighet til å realisere sitt formål ved at grunnkapitalen reduseres. Bestemmelsen har også en side mot styrets ansvar for å forvalte stiftelsens midler på en forsvarlig måte i samsvar med stiftelsens formål. Styremedlemmer og andre med ledende stillinger eller verv skal forhindres fra å misbruke sin posisjon ved å sikre seg godtgjørelse som går ut over det som må anses som et rimelig vederlag for det arbeid som utføres.⁶³

Godtgjørelsen i forbindelse med arbeid med en stiftelses kapitalforvaltning, vil basere seg på en rimelighetsvurdering hvor en rekke momenter vil være av betydning. Har styret valgt intern forvaltning, vil dette kunne kreve mer arbeid i forhold til plassering av midlene, mens ekstern forvaltning vil kunne frigjøre arbeidsbelastning for styret i form av at styrearbeidet vil være av kontrollende art.⁶⁴ Virksomhetens art og omfang vil kunne spille en rolle. Dette vil være momenter som antall styremøter i forbindelse med kapitalforvaltningen og forberedelse til dette. I motsatt fall vil en lite hensiktsmessig

---

⁵⁹ Knudsen og Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2004, side 182.

⁶⁰ Oslo byretts straffesak nr 95-00555 M/56

⁶¹ Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 182.

⁶² NOU 1998: 7, side 73.

⁶³ Ot.prp. nr. 15 (2000-2001), side 113.

⁶⁴ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 344.

organisering av stiftelsens forvaltning være momenter som kan føre til at godtgjørelsen kan settes ned.⁶⁵

Et eksempel på fastsetting av godtgjørelse er Stiftelsen Sat Sapienti (etablert 1973). Stiftelsen har en samlet forvaltningskapital på ca NOK 75 millioner. Honoraret til hvert av de tre styremedlemmene for 2004 var NOK 15.000, mens stiftelsens forretningsfører fikk utbetalt NOK 225.525. Dette utgjør ca 0.4 % av samlet forvaltningskapital. For denne stiftelsens vedkommende er kapitalforvaltningen satt ut til et eksternt fondsforvalterfirma, som fikk utbetalt NOK 300.000 i honorar. Stiftelsens revisor fikk utbetalt NOK 50.268 for revidering av regnskapet.⁶⁶ Det avholdes årlig to styremøter i denne stiftelsen. I tillegg tar forretningsføreren seg av den løpende saks- og søknadsbehandling. I forhold til den totale forvaltningskapitalen og arbeidsbelastningen, er dette en "rimelig" godtgjørelse.

Loven bruker formuleringen "ansvar" ved siden av "arbeid". Dette må forstås som at styrets ansvar for kapitalforvaltningen er det samme, uavhengig av om forvaltningen er intern eller eksternt. Hvis stiftelsen har en betydelig forvaltningskapital, åpner bestemmelsen for at det utbetales høyere godtgjørelse enn hva som vil være aktuelt for en stiftelse med mindre forvaltningskapital.⁶⁷ I stiftelser med betydelig forvaltningskapital vil normalt arbeidsbelastningen være større.

RG 2001 side 979 omhandlet gyldigheten av et vedtak om nedsetting av styrehonorar i stiftelsen "Lise og Arnfinn Hejes Fond", og ble behandlet etter stiftelsesloven av 1980. Selv om dette er en underrettsdom, vil den ha relevans som rettskildefaktor fordi det, som nevnt i punkt 1.4, er forholdsvis lite rettspraksis som omhandler stiftelsesinstituttet. Retten viser til utkastet til ny stiftelseslov og forarbeidene til denne.⁶⁸ Som i gjeldende stiftelseslov hadde stiftelsesmyndighetene kompetanse til å sette ned en "urimelig høy" godtgjørelse som har sitt grunnlag i stiftelsesdokumentet eller vedtektene, jfr stiftelsesloven av 1980 § 8 . Det var formuleringen "urimelig høy" retten prøvde i dette tilfellet. Retten kom til at forståelsen av hva som blir å anse som et "urimelig høyt" styrehonorar må sees i forhold til "det ansvar og arbeid som følger med vervet"

---

⁶⁵ Justisdepartementets vedtak av 30.mai 1997.

⁶⁶ Årsberetning for stiftelsen Sat Sapienti 2004.

⁶⁷ Knudsen og Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2004, side 184.

⁶⁸ Ot.prp.nr 15 (2000-2001), side 114.

jfr stiftl § 8 første ledd. Når loven bruker uttrykket ”urimelig”, mener retten at bestemmelsen retter seg mot honorarer av en kvalifisert urimelig størrelse. I denne forbindelse nevner retten at et reelt hensyn som ligger bak denne bestemmelsen er ønsket om å ivareta stiftelsens interesser, og hindre at stiftelsesinstituttet blir misbrukt. Godtgjørelsen til styremedlemmene i denne stiftelsen skal etter vedtektenes § 5 beregnes ”fondsstyrets juridisk utdannede medlem 5 % av fondets årlige avkastning. Som styrehonorar tilkommer det hvert av fondsstyrets medlemmer 2.5 % av fondets årlige avkastning.” Styregodtgjørelsen beregnes i dette tilfellet utelukkende på grunnlag av fondets avkastning, og ville gi styret et insitamant i forhold til kapitalforvaltningen. Når det gjelder tolkningen av ”arbeid og ansvar” legger byretten vekt på momenter som at styrearbeidet og søknadsbehandlingen i den aktuelle stiftelsen var svært tidkrevende, og at søknadsmassen stadig økte. Fondet mottar årlig over 4000 søknader, og har en forvaltningskapital på 175 millioner NOK. På denne annen side er retten inne på om styret kan organisere sitt arbeid annerledes, og på denne måten redusere kostnadene, men kommer til at dette ikke vil la seg forsvare i forhold til denne stiftelsens grunntanke om å hjelpe så mange som mulig. Videre understreker retten at ”norsk stiftelsesrett har som grunnprinsipp at stifterens vilje skal respekteres”. For denne sakens vedkommende fremgikk det av Arnfinn Hejes testament at han ønsket høyt kvalifiserte jurister som medlem av stiftelsens styre, og at det var ”maktpåliggende for Arnfinn Heje å sikre seg at styrets oppgaver ble ivaretatt på en seriøs måte”. Heje hadde i tillegg selv vært delaktig i utformingen av ovennevnte vedtekter hvor beregningsprinsippene for styrehonorarene fremgikk. Retten er også inne på styrets rolle i denne sammenheng, og understreker at det er opp til styret å avgjøre hvordan stiftelsens formål best kan fremmes. Godtgjørelsen var et resultat av et vedtektsbestemt beregningsprinsipp som stifteren selv var med på å utforme, og at det ikke var noen tvil om at Heje var inneforstått med alle sider av dette. Retten kom etter disse vurderingene til at styregodtgjørelsen ikke kunne karakteriseres som ”urimelige”.

I forarbeidene fremkommer det at der hvor oppretter har fastsatt størrelsen på eller beregningen av godtgjørelsen i stiftelsesdokumentet, bør oppretterens vilje som hovedregel respekteres. Det skal mer til å sette ned en godtgjørelse som er fastsatt i stiftelsesdokumentene, enn i andre tilfeller.⁶⁹ I RG 2001 side 979 var retten overbevist om at oppretter bevisst hadde koblet en høy godtgjørelse mot en eventuelt økende avkastning. Oppretter ønsket å sikre at styrets oppgaver ble ivaretatt på en seriøs måte. Hvis formålet fremdeles, til tross for den høye godtgjørelsen, lar seg realisere, vil det ikke være adgang til å sette ned godtgjørelsen, bare fordi det da ville bli ytterligere midler til utdeling.⁷⁰

---

⁶⁹ Ot.prp. nr. 15 (2000-2001), side 114.

⁷⁰ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 346.

3 Ulovfestede krav til styret

3.1 "Corporate governance" i stiftelser

Stiftelser, i likhet med aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, har behov for best mulig ledelse. I den senere tid har det både internasjonalt og nasjonalt pågått en diskusjon om hva som er "good governance", "god selskapsledelse"/ "god eierstyring". I selskapsretten kalles dette "corporate governance (CG)", og uttrykket oversettes til norsk som "Eierstyring og selskapsledelse".⁷¹ CG er "skikk-og-bruk"-regler som det i utgangspunktet ikke er knyttet rettsvirkninger til, men som selskapsrettslig likevel kan ansees som en "metanorm" i samspillet og tillitsforholdet mellom eierne, styret og ledelsen i et selskap. En formulering av CG-synsvinkelen på selskapsretten er at de selskapsrettslige regler og strukturer bør utformes slik at de sikrer den best mulige utnyttelse av selskapets ressurser.⁷² I Norge har vi nå ett sett med CG-prinsipper for børsnoterte selskaper.⁷³ I vid forstand omhandler CG også forholdet til ansatte, kreditorer, lokalsamfunnet og andre som selskapet har et forhold til. CG er en form for selvregulering som gir retningslinjer for hvordan et selskap skal opptre innenfor lovens rammer og overfor sine eiere. Brudd på normen kan ikke håndheves direkte for domstolene, men kan få andre konsekvenser eller følger. En konsekvens kan eksempelvis være dårlig anseelse i markedet, eller at selskapet blir fulgt med "argusøyne" i alt hva det foretar seg. En alvorlig konsekvens kan være at det blir vanskelig å tiltrekke seg investorer. Undersøkelser har vist at investorer foretrekker selskaper som oppfattes å ha god CG, og at dette bidrar til høyere verdsettelse av selskapene.⁷⁴ Dermed blir debatten om CG ikke bare et spørsmål om lovreglene, men også en debatt med flere fasetter og et tverrfaglig preg.

---

⁷¹ www.oslobors.no/cg.

⁷² Bråthen, Selskapsrett, Oslo 2002, side 38.

⁷³ www.oslobors.no/cg.

⁷⁴ www.oslobors.no/hvaercg.

I snever betydning handler CG om eierstyring og om å gjøre styrene ansvarlige overfor aksjonærene.⁷⁵ CG i stiftelser er forsøkt definert på følgende måte: ”God stiftelsesstyring handler om styring og kontroll som skal gi oppretterne, destinatarer, myndighetene og omverdenen trygghet for at formålet innfries, og at verdier bli forvaltet på en god måte.”⁷⁶ Denne definisjonen ivaretar blant annet et av de sentrale stiftelsesrettslige særpreg, nemlig at stiftelser er selvstendige, og ikke har eiere. Selv om ”eierløsheten” er en av de viktigste forskjellene mellom de ulike selskapskonstruksjonene og stiftelser, vil de samme prinsippene kunne komme til anvendelse.

For at stiftelsesinstituttet skal bestå, er det helt avhengig av tillit fra samfunnet, destinatarer og givere. I de senere år har det vært en rekke eksempler på stiftelser med omfattende styringsproblemer, og tilliten til flere stiftelsers arbeid er tynnslitt. Høsten 2005 har det blant annet blitt satt søkelys på ulike stiftelsers styringsvansker i flere avisartikler. Dermed blir styrearbeidet i stiftelsen viktig i form av at styret, som stiftelsens ledelse, skal sørge for at stiftelsen forvaltes på en slik måte at den avgjørende tilliten består, og formålet oppfylles på best mulig måte.

CG kan innarbeides i både i styrearbeid og i kapitalforvaltningen i stiftelser slik at stiftelsesinstituttet som sådan styrkes. Da aksjeloven og allmennaksjeloven ble vedtatt i 1997 fikk ikke CG, på grunn av stramme tidsfrister, den rollen det hadde fortjent.⁷⁷ Det ble lagt vekt på at ønsket om å motvirke misbruk ikke skulle prege lovgivningen så sterkt at rammene for effektiv næringsvirksomhet ble for snevre.⁷⁸ Men det finnes likevel trekk ved lovgivningen som ansees som positivt i et CG-perspektiv, og som også kan være med på å styrke styrearbeidet i stiftelser. I den internasjonale debatten om CG har kvaliteten på styret

---

⁷⁵ Woxholth, Selskapsrett, Oslo 2004, side 65.

⁷⁶ Carlenius og Fagerli, ”Corporate governance i norske stiftelser”, MAGMA 2/2005.

⁷⁷ Bråthen, ”Corporate governance i norsk jus”, MAGMA 3/2002.

⁷⁸ Bråthen, Selskapsrett, Oslo 2002, side 38.

og styrearbeidet fått atskillig oppmerksomhet.⁷⁹ I Norge gjelder dette blant annet lovbestemt kjønnsrepresentasjon i styrene, kapitalbeskyttelse, og tilstrekkelig og nødvendig informasjon til aksjonærer.

Selve styrearbeidet vil stå sentralt i en vurdering av CG i en stiftelse. Stiftelsens formål vil sette preg på styrets arbeid og de prioriteringer styret gjør. Det er viktig at styret har en felles forståelse av hva styrearbeidet innebærer, og at styremedlemmene har fokus på stiftelsens interesser når de arbeider. Styret bør være kompetent i forhold til stiftelsens virksomhet. Det må kunne kreves en viss grad av aktpågivenhet og sunn fornuft av dem som påtar seg et styreverv.⁸⁰

CG-perspektivet for stiftelsene bør også ha fokus på den interne kontrollen i stiftelsen. Dette har sin bakgrunn i det sentrale hensynet til selvstendighet. Stiftelser er selveiende institusjoner som forvaltes av egne organer. Det er derfor viktig at ”stiftelseskulturen” aksepterer ulike kontrolltiltak. Styret er ansvarlig for at de nødvendige tiltak blir gjennomført, og at rapporteringen til revisor og Stiftelsestilsynet er korrekt.

Straffesaken mot Nils Astrup kan være et eksempel på manglende kontrollrutiner i de tre stiftelsene Astrup var styreformann og forretningsfører for.⁸¹ Astrup konsulterte ikke styret da han foretok uttak fra de 3 stiftelsens bankkonti. Hadde gode kontrollrutiner vært etablert, kunne disse forholdene blitt oppdaget tidligere.

En regelmessig evaluering av styrets arbeid er viktig. I forhold til kapitalforvaltningen bør styret undersøke om det vedtektsfestede målet for kapitalforvaltningen er nådd, og rapportere om dette i stiftelsens årsberetning. Stiftelser bør også ha et bevisst forhold til

---

⁷⁹ Bråthen, ”Corporate governance i norsk jus”, MAGMA 3/2002.

⁸⁰ OT.prp.nr.15 (2000-2001), side 41.

⁸¹ Oslo byretts straffesak nr 95-00555 – M/56

risiko. Hvis stiftelsen har en betydelig forvaltningskapital, kan det være fornuftig å ha kvartalsvise gjennomganger av risikofaktorer. Dette kan også være med på å begrense faren for misbruk.

Internt bør stiftelsens styre utarbeide egne regler for kontroll. Disse vil være et hjelpemiddel for å oppnå en forsvarlig kapitalforvaltning. Slike regler for internkontroll vil ha mange elementer av CG i seg. Det blir styrets oppgave å overvåke at denne kontrollen fungerer tilfredsstillende, og at den er i overensstemmelse med lover og regler. Er stiftelsen av betydelig størrelse, kan det være fornuftig å se på muligheten for å ansette en egen controller som skal være ansvarlig for gjennomføring av internkontrollen. Man kan også opprette egne komitéer (valgkomité, kontrollkomité eller lignende) for å sikre uavhengighet. Til sammen vil dette kunne legge grunnlag for en sunn ”stiftelseskultur”.

Viktige stikkord i debatten vedrørende CG, både hva angår aksjeselskap, allmennaksjeselskap og stiftelser, er åpenhet og uavhengighet. Hvis styret i en stiftelse tar sikte på å supplere omverdenen med relevant og pålitelig informasjon vedrørende stiftelsens formål og arbeid, vil dette kunne være med på å ”avmystifisere” stiftelsesinstituttet.

Stiftelsesforeningen, Foreningen for allmenntilnyttige stiftelser, ble opprettet i 1993. Foreningen arbeider med å styrke og drive informasjon om stiftelsesinstituttet i Norge, og har pr. juni 2005 28 medlemmer med en samlet forvaltningskapital på ca. 10 milliarder NOK. De avholder en rekke seminarer og kurs som kan være et hjelpemiddel i forhold til ytterligere å implementere CG i stiftelsers styrearbeid.⁸²

---

⁸² www.stiftelsesforeningen.no

3.2 Forsvarlig saksbehandling

Når styret forvalter stiftelsens kapital (enten ved intern eller ekstern forvaltning), må det holde seg innenfor de skranker som vedtekter og formål og annen lovgivning oppstiller.⁸³ Som nevnt ovenfor kan også andre eksterne regler og normer som eksempelvis CG komme inn. I den offentlige forvaltningsretten er det et grunnleggende prinsipp at all saksbehandling skal være forsvarlig i henhold til god forvaltningsskikk. I likhet med CG er god forvaltningsskikk en slags ”skikk-og-bruk”-regel. Dette henger blant annet sammen med individets rettsstilling i forvaltningsprosessen.

I forvaltningsretten gjelder det også et domstolsutviklet og ulovfestet prinsipp om forsvarlig saksbehandling. Forvaltningens saksbehandling må tilfredsstillende visse minstekrav i forhold til individenes rettigheter for at avgjørelsene skal være gyldige.⁸⁴ Den ulovfestede regelen supplerer de lovfestede krav til saksbehandlingen i forvaltningsloven. Prinsippet favner viktige og overordnede hensyn som styring og demokrati, forvaltning av felles verdier, hensyn til individene og kontradiksjon. De vurderinger som forvaltningen foretar, skal være forsvarlige.

Et eksempel fra rettspraksis er Rt.1990 side 861, Henjum. Henjum ville fradele 8 mål av sin jordbrukseiendom for salg til boligtomter. Området var tidligere vurdert som uegnet for jordbruksformål, og de omkringliggende områder var utbygget. Landbruksdepartementet nektet fraskillelse da det ble ansett som uheldig med boliger på et begrenset område fordi det kunne gi drifts- og miljømessige ulemper for jordbruket. Høyesterett kom til at selv om driftsøkonomi var det sentrale hensyn bak jordloven, kunne deling nektes. Likevel ble vedtaket opphevet fordi man fant at begrunnelsens innhold var for dårlig. Forvaltningen må foreta en forsvarlig vurdering av om det enkelte tiltak er nødvendig for å fremme lovens hensyn.

I forvaltningsretten er kravene til god forvaltningsskikk krav til hensynsfullhet, likebehandling, orden og rask saksbehandling. For styrearbeid generelt vil dette ”skikk-og-

---

⁸³ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 340.

⁸⁴ Graver, Almennelig forvaltningsrett, Oslo 1999, side 300.

bruk"-prinsippet kunne ha betydning og overføringsverdi. Mangelfull saksbehandling kan medføre ugyldighet både når den er i strid med lover, vedtekter og de ovenfor nevnte uskrevne prinsipper om forsvarlig saksbehandling.⁸⁵ Likevel vil ikke et eventuelt brudd på prinsippene kunne medføre at et styrevedtak skal bli kjent ugyldig med mindre det dreier seg om en svært grov forsømmelse. Feilen må ha hatt betydning for vedtakets innhold, jfr fvl § 41. I forarbeidene er det forutsatt at fvl § 41 skal anvendes analogisk ved overtredelse av saksbehandlingsregler gitt i andre lover og med hjemmel i forskrifter.⁸⁶ Vurderingen av om man skal se bort fra feilen beror på en helhetsvurdering, hvor blant annet feilens art og grovhet spiller inn.⁸⁷

Et eksempel fra rettspraksis er Rt 1979 side 770. To arbeidere som var ansatt i Oslo Sporveier deltok i et fjernsynsprogram om ekstreme politiske partier. I programmet framsatte de to uttalelser av nynazistisk karakter. Oslo Sporveiarbeidernes forening truet med streik hvis de to arbeiderne ikke ble oppsagt, noe de også ble. Spørsmålet ble om de to arbeiderne hadde vist slik utilbørlig opptreden at de kunne sies opp fra sine stillinger. Til tross for at lagmannsretten fant at de involverte fagforeningene hadde begått flere vesentlige feil, ble oppsigelsen ikke kjent ugyldig. Uttalelsen som de to arbeiderne kom med ble ansett som utilbørlige i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig etter alminnelige rettsgrunnsetninger.

Etter min vurdering vil disse uskrevne prinsippene kunne ha overføringsverdi også til enkelte privatrettslige områder. I en slik vurdering er det likevel viktig å understreke forskjellen på de krav som kan stilles til offentlig virksomhet og det vern borgerne har krav på i den sammenheng, sammenlignet med private rettsforhold. Flere av hensynene bak aksjelovene tar imidlertid sikte på å ivareta og verne de enkelte interessene til aksjonær, kreditor, leverandør og ansatte.⁸⁸ Dette vil blant annet gjelde hensynet til at de som tegner aksjer eller senere erverver aksjer, skal beskyttes mot svindel. Det vil også gjelde hensynet til de ansatte og aksjonærer som deltar i styre og bedriftsforsamling. Disse personene skal

---

⁸⁵ Andenæs, Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, Oslo 1998, side 243.

⁸⁶ Innst.O. II 1966-67, side 16.

⁸⁷ Graver, Alminnelig forvaltningsrett, Oslo 1999, side 506.

⁸⁸ Bråthen, Selskapsrett, Oslo 2002, side 36.

ha beskyttelse gjennom aksjelovene.⁸⁹ Et prinsipp om forsvarlig saksbehandling kan supplere de ovennevnte hensyn. Forsvarlig saksbehandling vil i denne selskapsrettslige sammenheng eksempelvis kunne gjelde informasjon om den enkelte aksjonærs rettigheter i denne forbindelse. Det kan også omhandle tilstrekkelig informasjon om ansvar i forbindelse med styreverv, og annet arbeid man påtar seg i bedriftens interesse. Saksbehandlingen i forbindelse med disse ovennevnte områder må være forsvarlig og etterrettelig.

I stiftelsesretten kan et slikt prinsipp om forsvarlig saksbehandling komme inn på en rekke felt. Både store og små stiftelser mottar årlig en rekke forskjellige søknader. Noen søknader er skrevet av enkeltpersoner som ikke har særlig kunnskap om hvordan en slik søknad skal settes opp og formuleres. Andre søknader er skrevet av ”profesjonelle” aktører i den forstand at de kjenner stiftelsen godt, og er vant til å formulere seg skriftlig på en klar og oversiktlig måte. Uansett vil søknadene ha krav på den samme objektivitet og kvalitet i søknadsbehandlingen i form av forsvarlig saksbehandling.

Dette kan løses ved at det utarbeides ett standard søknadsskjema for den enkelte stiftelse. I et slikt skjema kan det være egne rubrikker for hva man ønsker støtte til, hvor stort beløp det søkes om og så videre. Det vil også kunne gjøre styrebehandlingen vesentlig enklere. Søknadsskjemaene og den tilknyttede og protokollerte styrebehandling vil kunne oppbevares av stiftelsen og sørge for at lignende søknader vil få tilsvarende og lik behandling i neste søknadsprosess. I flere større stiftelser er dette allerede gjennomført.

I tilknytning til dette arbeidet kan styret i stiftelsen utarbeide faste saksbehandlingsrutiner for hvordan innkomne søknader skal behandles. Det kan også fastsettes et sett utvalgs-kriterier i forhold til hvilke søknader man prioriterer. Dette vil være med på å styrke og utvikle saksbehandlingsprosessen ytterligere. I helt spesielle tilfeller kan det oppstå en situasjon hvor det fremsettes et krav fra en berettiget til utdeling fra en stiftelse som føler seg urettferdig behandlet i forhold til andre. Kretsen som skal tilgodeses er for eksempel begrenset til et lite antall personer eller organisasjoner. Skulle en slik situasjon oppstå, vil en forsvarlig saksbehandling være viktig grunnlag i den videre diskusjonen .

---

⁸⁹ Bråthen, Selskapsrett, Oslo 2002, side 37.

Gjelder søknaden større og kapitalkrevende prosjekter, øker kravene til en forsvarlig saksbehandling tilsvarende. Søknaden bør vedlegges dokumentasjon som ytterligere presenterer prosjektet med hensyn til fremdrift og finansiering. Stiftelsens styre kan danne seg et bilde av hvordan prosjektet vil forløpe, og har mulighet til å kontrollere at eventuelt bevilgede midler anvendes slik at stiftelsens formål oppnås. Mange stiftelser har allerede et formelt "krav" om at man i etterkant sender inn en rapport som redegjør for hvordan pengene er brukt. Dette bør fremsettes som "preseptoriske" retningslinjer i tildelingsskrivet. For ytterligere å understreke betydningen av at det sendes inn en rapport, kan stiftelsen i tildelingsskrivet si at hvis man unnlater å sende inn en rapport, vil man ved en eventuell senere søknad fra destinatar ikke komme til å ta søknaden opp til vurdering.

4 Kapitalforvaltning i stiftelser

4.1 Stiftelseslovens krav til kapitalforvaltningen

Stiftl § 18 er den mest sentrale paragrafen hva angår kapitalforvaltning. Bestemmelsen understreker og presiserer betydningen av at stiftelsen forvalter kapitalen på en forsvarlig måte, og at forvaltningen skal skje med hensyn til både sikkerhet og muligheten til å oppnå en tilfredsstillende avkastning slik at stiftelsens formål ivaretas. Bestemmelsen har også betydning i vurderingen av om styret på en ansvarsbetingende måte har påført stiftelsen tap ved forvaltning av stiftelsens midler.

Stiftelsesloven av 1980 hadde ingen tilsvarende bestemmelse, men det ble lagt til grunn at det gjaldt en ulovfestet regel om at en stiftelses midler skulle plasseres og forvaltes på en forsvarlig måte i forhold til den virksomhet stiftelsen til enhver tid drev.⁹⁰ Forarbeidene vektlegger den pedagogiske fordel det er at et forsvarlighetskrav kommer til uttrykk i

---

⁹⁰ NOU 1998:7, side 34.

lovteksten. Videre fremheves det at et lovfestet krav til forsvarlighet kan virke som en viktig påminnelse for styret.⁹¹

Ved at lovgiver lot hensynet til kapitalvern komme klart til uttrykk i lovtteksten, understreket de også betydningen av at kapitalforvaltningen skulle være forsvarlig. Stiftl § 18 er skjønnsmessig utformet, og åpner for en viss tolkningstvil. Selv om bestemmelsen ikke nevner styret som sådant, er det sikker rett at det er styret som er det primære rettssubjekt for bestemmelsen. Rammene for styrets frihet og styrets plikter vedrørende stiftelsens kapitalforvaltning fremkommer i denne bestemmelsen.⁹²

For å ivareta en forsvarlig kapitalforvaltning, ble det i forarbeidene først drøftet om det skulle innføres regler som ville sikre en ”plasseringsplikt” for alminnelige stiftelser.⁹³ Imidlertid kom utvalget frem til at en slik regel ville kunne virke hemmende på kapitalforvaltningen, og ville kunne kanalisere investeringer i en bestemt retning som ikke ville være ideell når det gjaldt å realisere en stiftelses formål.⁹⁴ Det ble i stedet foreslått ovennevnte bestemmelse om forsvarlig kapitalforvaltning. I forarbeidene fremkommer det at et av de sentrale hensyn bak bestemmelsen er kontinuitet og stabilitet for stiftelsene slik at stiftelseskapitalen skal kunne vernes og bevares.⁹⁵ Disse hensynene blir viktige når bestemmelsen skal tolkes. Det å bevare grunnkapitalen er normalt en overordnet målsetting for kapitalforvaltningen i de fleste stiftelser, fordi det kan bidra til at det viktige hensynet til at formålet realiseres på sikt oppfylles.⁹⁶ I tillegg må styret også ta med i betraktning hensynet til at stiftelsen skal ha en viss varighet. Styret er ansvarlig for at dette skjer med de ressurser som stiftelsen har til rådighet. I denne sammenheng vil dette få konsekvenser

---

⁹¹ NOU 1998:7, side 41.

⁹² Knudsen og Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2004, side 102.

⁹³ NOU 1998:7, side 32.

⁹⁴ NOU 1998:7, side 32.

⁹⁵ NOU 1998:7, side 33.

⁹⁶ NOU 1998: 7,side 33.

for hvilke investeringer som stiftelsen bør foreta seg, og for hvilke utdelinger som stiftelsen eventuelt skal foreta. Også hensynet til selvstendighetskriteriet vil spille inn. Hvis kapitalforvaltningen er detaljregulert slik at styret i realiteten ikke står fritt til å disponere over stiftelsens midler, kan selvstendighetskriteriet anses overtrådt. Vekten av disse hensynene vil imidlertid variere i forhold til den enkelte stiftelses formål og virksomhet.⁹⁷

Lovteksten bruker formuleringen ”Stiftelsens kapital skal forvaltes...”. Hva begrepet forvaltning vil innebære i kapitalforvaltningssammenheng, vil i utgangspunktet være betinget av hva slags type stiftelse det dreier seg om. En ren avkastningsstiftelse vil forvalte sine midler ut fra andre kriterier enn hva som er tilfelle for en stiftelse som driver en barnehage. For avkastningsstiftelser er det viktig at kapitalen forvaltes slik at man får midler til å realisere stiftelsens formål. For en stiftelse som driver en barnehage vil det sentrale være driften av selve virksomheten. Stiftelsene kan velge mellom ekstern og intern forvaltning, og dette vil som hovedregel fremkomme i stiftelsens vedtekter. Hvis stiftelsen utarbeider vedtekter står de i utgangspunktet fritt til å vedtektsfeste forbud og påbud om kapitalforvaltningen, men de må hele tiden holde seg innenfor de rammene som stiftl § 18 stiller opp.

Bestemmelsen foreskriver en ”forsvarlighetsstandard”. Dette har sin bakgrunn i at hvis lovgiver ga regler om hvordan stiftelser skulle plassere sine midler, ville slike regler lett kunne fremstå som rigide, og vanskeliggjøre mulighetene for en god avkastning.⁹⁸ Det er styret som er ansvarlig for at kapitalforvaltningen skjer på en forsvarlig måte, og lovgiver har gitt styret tillit ved at styret er ansvarlige for at dette skjer med tilstrekkelig hensyn til sikkerhet, risikospredning, avkastning og likviditet. Hvis loven i for stor grad skulle begrense styrets handlefrihet i forvaltningssammenheng, kan det ha negative konsekvenser både for kreditorer og for stiftelsens formål.⁹⁹ Lovteksten legger av denne grunn opp til en

---

⁹⁷ Kluge, Stiftelser, Oslo 2001, side 48.

⁹⁸ Innst.O.nr. 74 (2000-2001), kapittel 7.

⁹⁹ Ot.prp.nr 15 (2000-2001), side 31

helhetsvurdering hvor hensynet til den enkelte stiftelse og dens formål vil spille inn. Hva som er ”forsvarlig” vil dermed innebære en konkret vurdering av den enkelte stiftelses virksomhet. Uansett vil risikospredning være sentralt. Avkastningen bør ikke være styrende for stiftelsens kapitalforvaltning, men tilstrekkelig for å gjennomføre den enkelte stiftelses formål. Poenget med kapitalforvaltningen er at den skal opprettholde et ”evighetsperspektiv”.¹⁰⁰

Forsvarlighetskravet er utdypet i lovteksten ved at det er gitt et generelt direktiv som sier at kapitalforvaltningen ”til enhver tid skal ta tilstrekkelig hensyn til sikkerheten og mulighetene for å oppnå tilfredsstillende avkastning for å ivareta stiftelsens formål”. Hva lovgiver har ment med formuleringen ”tilstrekkelig”, fremgår ikke av loven. I forarbeidene fremkommer det imidlertid et ønske om en balansert avveining mellom gevinst og risiko, og at slike beslutninger treffes i samarbeid med personer med spesiell ekspertise.¹⁰¹

Lovteksten legger videre opp til at det gjelder et forsvarlighetskrav hva angår hensynet til sikkerheten, og også når det gjelder hensynet til en tilfredsstillende avkastning. Disse hensynene henger nøye sammen, og må vurderes i forhold til hverandre. Hensynet til avkastning må vurderes i forhold til sikkerhet, og avkastningen vil bli optimal for en stiftelse når begge disse hensynene er ivaretatt når det gjelder kapitalforvaltningen. I prinsippet kan samtlige av en stiftelses midler for eksempel plasseres i langsiktige obligasjoner. Slike obligasjoner har tradisjonelt en lav, men stabil avkastning. Hensynet til at stiftelsen kan bli forhindret i å oppfylle sitt formål fordi avkastningen er lav, vil i et slikt tilfelle tale for at stiftelsen ikke disponerer midlene slik. Stiftelseskapitalen bør av hensynet til risikoprofil ikke være knyttet opp mot kun ett plasseringsalternativ.

---

¹⁰⁰ Hammerich, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltning i stiftelser, TtF nr. 3/98, side 12.

¹⁰¹ Ot.prp. nr 15 (2000-2001), side 98.

Hva som anses som ”forsvarlig” vil bero på en helhetsvurdering av den enkelte stiftelses virksomhet og formål. I stiftelsesloven av 2001 har lovgiver lagt opp til at det er viktig at styret skal ha et aktivt forhold til kapitalforvaltningen, og utvise aktivitet for å oppnå en tilfredsstillende avkastning, jfr stiftl § 18 in fine (”muligheten for å oppnå en tilfredsstillende avkastning for å ivareta stiftelsens formål”).¹⁰² Mange stiftelser er i praksis passive til kapitalforvaltningen, og lovgiver ønsket å innføre en ordning hvor styret fikk et mer aktivt forhold til kapitalforvaltningen.¹⁰³ Men stiftelsens kapital skal heller ikke forvaltes med for høy risiko. Forsiktighet er ikke det samme som passivitet. Kravet til forsvarlighet tilsier at stiftelsens kapital ikke bør plasseres i et finansielt instrument som er utsatt for stor risiko. Likevel kan det ikke utledes et generelt forbud mot bestemte plasseringer. Dette blir en konkret vurdering som er styrets ansvar. Har en stiftelse plassert mye av sin kapital i aksjer som utsettes for vesentlig verdiforringelse over tid, kan påbudet om ”forsvarlig forvaltning” anses overtrådt.

Bestemmelsen er en skranke for styrearbeidet i forhold til kapitalforvaltningen. God avkastning på kapitalen vil bidra til å realisere stiftelsens formål. Styret er nærmest til å vurdere hvordan stiftelsens midler bør forvaltes.¹⁰⁴ Plikten til å sørge for at avkastningen blir tilfredsstillende for å ivareta formålet, innebærer at stiftelsens styre med jevne mellomrom må vurdere alternative plasseringsmuligheter.¹⁰⁵ De fleste stiftelser har ikke hyppige styremøter. Trolig er det vanlig med halvårlige eller årlige styremøter. Ifølge stiftl § 31 første ledd skal det avholdes styremøte når det foreligger aktuelle saker til behandling. En ”aktuell sak” kan være om stiftelsens kapital er forvaltet slik at den gir en forsvarlig avkastning. Styret bør ha et aktivt og bevisst forhold til at denne interessen er ivaretatt, og hvordan denne interessen kan ivaretas på en ”forsvarlig” måte. I forbindelse med styremøtene kan styret be om statusrapporter fra den eller de som er ansvarlige for

---

¹⁰² NOU 1998:7, side 65.

¹⁰³ NOU 1998:7, side 65.

¹⁰⁴ Innst.O.nr 74 (2000-2001), kapittel 7.

¹⁰⁵ NOU 1998:7, side 65.

kapitalforvaltningen, og ta stilling til om resultatet er som forventet. Det kan ha inntruffet endringer som kan gjøre det nødvendig å komme frem til en ny investeringsprofil.

Et annet moment som også vil kunne spille inn, er kompetansen til styrets medlemmer. Forarbeidene er inne på denne problemstillingen. Forsvarlighetskravet kan selvsagt ikke tolkes så strengt at det utelukker alle andre enn dem med særskilt spisskompetanse fra å være styremedlemmer i en stiftelse. På den annen side må det kunne kreves en viss grad av ”aktpågivenhet og sunn fornuft” av dem som påtar seg et styreverv.¹⁰⁶ Jeg viser i denne forbindelse til punkt 3.1 foran.

Ved vurderingen av når kapitalforvaltningen blir uforsvarlig, og ikke lenger er tilfredsstillende organisert, vil flere sentrale stiftelsesrettslige hensyn kunne ha betydning. Skal en stiftelse kunne oppfylle sitt formål, må kapitalforvaltningen gi en rimelig avkastning. Innenfor rammene av hva som kreves for å oppnå en forsvarlig avkastning, må stiftelsens styre tilstrebe en avkastning som gir stiftelsen mulighet til å realisere sitt formål på sikt.

Et annet sentralt hensyn i denne forbindelse er hensynet til at stiftelsen skal bevare sin grunnkapital. Hvis styret foretar disposisjoner som angriper stiftelsens grunnkapital, vil dette også kunne medføre at formålet ikke kan gjennomføres.

---

¹⁰⁶ Ot.prp.nr.15 (2000-2001), side 41.

4.2 Organisering av kapitalforvaltningen

Stiftelser som driver passiv kapitalforvaltning kan velge mellom ekstern og intern forvaltning. En kombinasjon av disse to er også en mulighet. Med mindre vedtektene sier noe annet, står styret fritt til å velge den løsningen det mener er den beste for stiftelsen. Mange større stiftelser velger ekstern forvaltning, og delegerer oppgaven til et verdipapirforetak. Selv om styret har en vid fullmakt til å delegere kapitalforvaltningen, vil det gjelde begrensninger. For styret blir det nødvendig å skille mellom aktivaallokering og løpende porteføljeforvaltning. Ved aktivaallokeringen oppstilles det rammer for stiftelsens adgang til å investere i aksjer, obligasjoner mv.¹⁰⁷ Styret må ta stilling til hvor stor del av kapitalen som skal plasseres i ulike typer verdipapir, og på hvilken måte dette skal gjøres. Dette er en avgjørelse som styret ikke kan delegere, og en slik delegasjon vil stride mot prinsippet om forsvarlig kapitalforvaltning, jfr stiftl § 18. Den løpende porteføljeforvaltning og konkrete investeringsbeslutninger kan imidlertid delegeres. Styrets ansvar er å påse at de eksterne forvalterne har den nødvendige kompetanse, i tillegg til at de oppfyller gjeldende krav på en forsvarlig måte innenfor rammen av gjeldende regler og vedtekter. Styret har også ansvar for at man mottar rapporter fra de eksterne forvalterne. Disse rapportene har styret ansvar for at blir fulgt opp av en kontrollprosess, eller i ulike komitéer opprettet spesielt for dette formålet.

Stiftelsen Sat Sapienti har utarbeidet egne prinsipper for sin eksterne kapitalforvaltning som tar hensyn til dette.¹⁰⁸ Av disse prinsippene fremkommer det at hovedmålsettingen for forvaltningen av stiftelsens kapital er ”å bevare grunnkapitalens verdi samt å sikre en påregnelig avkastning på totalkapitalen for dermed å sette stiftelsen i stand til å oppfylle sitt formål.” Videre fastsetter prinsippene avkastningsmål og setter rammer for hvilke investeringsobjekter som stiftelsen skal plassere sin kapital i. Det er angitt risikobegrensninger som stiller opp forholdsvis strenge rammer for å redusere stiftelsens samlede risiko. Vedtektene stiller også formelle krav til den enkelte eksterne forvalter. Avslutningsvis oppstiller vedtektene rapporteringskrav. Her fremgår det at forvalter hvert tertial skal gi stiftelsen en individualisert rapport hvor resultat for porteføljen

---

¹⁰⁷ Hammerich, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltning i stiftelser, TtF nr. 3/98, side 16.

¹⁰⁸ Stiftelsen Sat Sapienti, ”Prinsipper for kapitalforvaltning”, fastsatt 4. desember 2002.

skal fremgå. Disse vedtektene ivaretar hensynet til stiftelsens avkastningsmål, i tillegg til at de legger opp til en balansert risiko.

Et annet eksempel er stiftelsen UNIFOR. Denne stiftelsen forvalter fond og legater med tilknytning til Universitetet i Oslo. Det er utarbeidet et eget reglement for kapitalforvaltningen for UNIFOR.¹⁰⁹ Dette reglementet sier at ”investeringene foretas i samsvar med Reglement for porteføljeforvaltning av fonds- og legatmidler, fastsatt av styret ved Universitetet i Oslo og i tråd med de ulike legatstyrers retningslinjer”. Selv om disse to kapitalforvaltningsprofilene er ulike, er det sentrale at stiftl § 18 om forsvarlig forvaltning er oppfylt.

Hvis stiftelsen selv skal forvalte kapitalen, må det stilles krav til aktuell kompetanse hos styremedlemmet som påtar seg forvalterrollen. Som styremedlem er det viktig at man forstår de økonomiske rammebetingelsene. I den grad styret retter seg inn mot plasseringer som tilsikter å gi en høyere avkastning og innebærer økt risiko, for eksempel i aksjer og opsjoner, må dette forutsette at plasseringene foretas på bakgrunn av vurderinger foretatt av personer med spesiell innsikt, eller etter nærmere konsultering av rådgiver. Annerledes stiller saken seg ved for eksempel plassering i obligasjoner eller aksjefond. I disse tilfellene kreves det ikke spesiell kompetanse for at sikkerheten vedrørende plasseringen skal bli ansett som fullt ut forsvarlig.¹¹⁰ Et annet moment er hvordan denne virksomheten organiseres i forhold til stiftelsens øvrige virksomhet. I denne prosessen blir interne rutiner viktig. Styret bør også her utarbeide en forvaltningsinstruks.¹¹¹ En slik forvaltningsinstruks utarbeides for å sikre at kapitalen forvaltes i overensstemmelse med stiftelseslovens krav til forsvarlig forvaltning, vedtekter og beslutninger for øvrig. Forvaltningsinstruksen bør inneholde opplysninger om formål, rapporteringsrutiner mv. De som forestår stiftelsens kapitalforvaltning bør rapportere til styret. Forvaltes en betydelig sum, bør det, som nevnt i punkt 3.1 foran, ansettes en controller. Controlleren kan overvåke at hensyn til avkastning og risiko er ivare tatt innenfor de rammer og retningslinjer som er fastsatt i

---

¹⁰⁹ www.unifor.no

¹¹⁰ NOU 1998:7, side 33.

¹¹¹ Hammerich, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltning i stiftelser, TtF nr. 3/98, side 19.

forvaltningsinstruksen.¹¹² Denne ”internkontrollen” kan utledes av stiftl § 30 tredje ledd annet punktum.

Prinsippet om forsvarlig saksbehandling når det gjelder stiftelsens kapitalforvaltning vil kunne tilsi at det alltid bør utarbeides egne retningslinjer eller forvaltningsinstruks for både eksternt og intern kapitalforvaltning. Dette vil ivareta ovennevnte prinsipp, og i tillegg sørge for at stiftl § 18 om forsvarlig kapitalforvaltning overholdes.

Styrets overordnede ansvar for kapitalforvaltningen kan føre til at det enkelte styremedlem kan bli erstatningsansvarlig i forhold til stiftelsen for svikt som kan henføres både til intern og eksternt forvaltning av stiftelsens kapital, jfr stiftl § 56 første ledd. Jeg viser i denne forbindelse til kapittel 5 nedenfor.

4.3 Økonomiske prinsipper for kapitalforvaltning i stiftelser

Det er i utgangspunktet særlig én viktig forskjell på dagens kapitalforvaltning og forvaltning av stiftelsers kapital. Der den ”vanlige” investor hovedsakelig er opptatt av gevinst og risiko, er det for stiftelser viktig å bevare sitt kapitalgrunnlag. Dette må de økonomiske prinsippene for kapitalforvaltning i stiftelser ta hensyn til.

Formålet skal kunne realiseres så lenge stiftelsen eksisterer, og stiftelseskapitalen skal beskyttes mot å bli redusert. Som en konsekvens av dette blir det naturlig at det kun er avkastningen av stiftelsens kapital som deles ut. Utdelinger skal derfor skje etter et ”forsiktighetsprinsipp”.¹¹³

---

¹¹² Hammerich, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltningen i stiftelser, TtF nr.3/98, side 21.

¹¹³ Melz, Kapitalanvänding i avkastningsstiftelser, Juridisk Tidsskrift ved Stockholms Universitet, årgang 10, 1998-1999, nr 1, side 125, og Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 283.

Det er styret som er ansvarlig for at kapitalen forvaltes slik at det blir tatt tilstrekkelig hensyn til sikkerhet, risikospredning, avkastning og likviditet. ”Forsvarlighetsstandarden” i stiftl § 18 vil være et viktig styringsprinsipp, og som nevnt er den skjønnsmessig utformet blant annet for å kunne harmoniseres med grunnleggende prinsipper i forhold til kapitalforvaltning i stiftelser.¹¹⁴ Hensynene bak stiftl § 18 har også betydning når stiftelsens styre skal vurdere de ulike økonomiske prinsippene. I den forbindelse viser jeg til drøftelsen i punkt 4.1 foran.

For å klargjøre den enkeltes stiftelses risikoprofil, bør styret definere denne. I tillegg må det avgjøres om man skal ha egen- eller eksterntforvaltning, eller en kombinasjon av disse. Dette bør fastsettes i den enkelte stiftelses vedtekter som en ”forvaltningsinstruks”.¹¹⁵ For enkelte stiftelser kan det være fornuftig å fastsette beløpsgrenser. I et risikoperspektiv vil en høy andel i aksjer tilsi høy risiko. Risikonivået er tradisjonelt lavere hvis mye av kapitalgrunnet er i obligasjoner. Aktivaallokeringen vil alltid være styrets ansvar. Ved aktivaallokeringen kan stiftelsers langsiktige tidshorisont spille en rolle.

Uansett vil en forsvarlig sammensetning av porteføljen med en lengre tidshorisont være et gunstig utgangspunkt for en portefølje som ikke er for konjunkturømfølsom. Dette kan innebære at det er fornuftig å plassere stiftelsens midler i forskjellige finansielle instrumenter. Dette kan være obligasjoner, aksjer og fast eiendom. I tillegg kan det være en fordel at noe av kapitalen plasseres slik at den er likvid og lett kan omsettes i penger. Mange stiftelser deler ut midler fortløpende, og er av denne grunn avhengig av å ha midler tilgjengelig. Er midlene bundet opp i finansielle instrumenter som for eksempel har kvartalsvise oppgjør, vil dette gjøre det kostbart og komplisert å få løst ut midlene når det er et konkret behov for disse.

---

¹¹⁴ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 279.

¹¹⁵ Hammerich, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltningen i stiftelser, TfR nr. 3/99.

4.4 Utdeling

Stiftl § 19 omhandler utdeling fra stiftelsen. Stiftelser har ingen som kan tilegne seg kapital i egenskap av å være eier, og utdeling krever derfor særlig hjemmel.¹¹⁶ Bestemmelsen gjør rede for hvordan utdelinger fra stiftelsen skal foregå. Stiftelsesloven gir ingen definisjon av begrepet ”utdeling”. I forarbeidene sies det at begrepet må forstås på samme måte som utdelingsbegrepet i asl § 3-6, likevel med det forbehold at aksjelovens bestemmelse forutsetter at den som er tilgodesett, er aksjeeier i selskapet. I asl § 3-6 andre ledd første punktum er utdeling definert som ”enhver overføring av verdier som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode”. Dette innebærer at enhver overføring av økonomiske goder rammes.¹¹⁷

Utdelinger fra en stiftelse må ses i sammenheng med et av de sentrale stiftelsesrettslige hensyn; hensynet til at formålet skal kunne realiseres. Lovbestemmelsen er ny i stiftelsesloven av 2001. Bestemmelsen om at utdelingen skal være i samsvar med formålet er imidlertid i overensstemmelse med ulovfestet rett.¹¹⁸ I forhold til utdelinger kan dette tilsi at man kun skal dele ut avkastningen av grunnkapitalen, slik at stiftelsen på sikt ikke mister muligheten til å realisere sitt formål.

Som nevnt i punkt 4.1 foran, er det en overordnet målsetting for kapitalforvaltningen å bevare stiftelsens grunnkapital og forhindre at denne kapitalen forbrukes. Tolkningen av stiftl § 19 om utdeling må ta hensyn til dette.

Hvis en stiftelse, etter tolkning av vedtekter og formål, beslutter å dele ut midler til et prosjekt, er det styret som har kompetanse og plikt til å gjøre dette. Ifølge stiftl § 19 første

---

¹¹⁶ Aarbakke, Stiftelser etter norsk rett, TfR 1984, side 1 flg.

¹¹⁷ Ot.prp.nr 15 (2000-2001), side 98.

¹¹⁸ NOU 1998:7, side 65.

ledd første punktum er det kun styret som har myndighet til å treffe vedtak om utdeling i samsvar med formålet. Denne kompetansen kan ikke legges til andre organer ved delegasjon. Ifølge forarbeidene ”hører ansvaret for utdelinger hjemme hos styret.”¹¹⁹ Dette følger også av stiftl § 30 tredje ledd første punktum som sier at styret er ansvarlig for at formålet oppfylles, og dette skjer gjennom utdeling fra stiftelsen. Styret har ingen plikt til å foreta utdelinger, og stiftelsesloven har ingen regler som pålegger en slik plikt.¹²⁰ Dette vil basere seg på en tolkning av vedtektene, formålet og om kapitalforvaltningen tillater en utdeling. Stiftl § 19 andre ledd første punktum inneholder imidlertid et utdelingsforbud til oppretter, nærstående, jfr stiftl § 5 bokstav a og e, og andre med bestemmende innflytelse i selskaper som oppretter har interesser i. Denne bestemmelsen må ses i sammenheng med hensynet til selvstendighet. I tråd med dette hensynet skal stiftelsen ha en realitet også for oppretter. Ifølge stiftl § 19 andre ledd andre punktum kan Stiftelsestilsynet dispensere fra dette forbudet når det foreligger ”særlige grunner”. En slik grunn kan være at oppretter har avgitt en formuesverdi til en stiftelse som har til formål å legge forholdene til rette for personer med en bestemt sykdom. Oppretter får senere denne sykdommen. I disse tilfellene er det ikke en så nær identifikasjon mellom oppretteren og formålet som hovedregelen ellers tilsikter å motvirke følgene av.¹²¹

Loven sier ingen ting om saksbehandlingsmåten i forbindelse med utdelinger. Det er kun ovennevnte begrensninger i forhold til hvem det kan foretas utdelinger til som det gjøres rede for i lovteksten. Selv om styret ikke kan delegere kompetansen i forbindelse med selve beslutningen om å utdele midler, kan den praktiske håndteringen av utdelingsvedtaket overlates til andre. Et eksempel på dette kan være årlige utdelinger av stipender fra en stiftelse. For en slik utdeling vil en stiftelse ha klare regler og vilkår som skal oppfylles for at man skal kunne motta stipend (kvinne, student, enslig mor mv). Innenfor disse rammer

---

¹¹⁹ NOU 1998:7, side 66.

¹²⁰ Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 106.

¹²¹ NOU 1998:7, side 66.

er det normalt ikke nødvendig at styret involveres, med mindre det dreier seg om en spesiell sak.

Saksbehandlingen i forbindelse med utdelingen bør være forsvarlig, som nevnt i kapittel 3.2 foran.

4.5 Revisors rolle

Stiftelser skal ha revisor, jf. revl § 2-1 andre ledd fjerde punktum nr. 5. Valg av revisor reguleres av stiftl § 43. Hensynet bak denne bestemmelsen er ønsket om en effektiv kontroll med stiftelsene. Ekstern revisjon er en funksjon som har tillit i samfunnet.¹²² Stiftelser har ikke eiere eller medlemmer, og kan være mer utsatt for misbruk og uheldige disposisjoner enn hva som er tilfelle for selskaper og foreninger. En viss garanti mot dette ligger i revisjonen.¹²³ Et annet sentralt hensyn er å verne stiftelsens formål, og gjennom dette å verne stiftelsesinstituttet.

Revisors rolle i revidering av stiftelser reguleres i hovedsak av de alminnelige bestemmelsene i revisorloven, men i stiftl § 44 er det gitt enkelte særregler for stiftelsene. I stiftl § 44 andre ledd fremkommer det at revisor i revisjonsberetningen skal uttale seg om hvordan stiftelsen er forvaltet, og om utdelinger er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig. Loven krever ikke at revisor løpene skal følge opp den daglige forvaltningen av stiftelsen. Dette er styrets ansvar, jfr stiftl § 30 tredje ledd.

I forhold til kapitalforvaltningen vil det være revisors rolle å uttale seg om det er foretatt forsvarlige valg med hensyn til intern eller ekstern forvalter, om avkastningen er tilfredsstillende og om de utdelingene som er foretatt er i samsvar med gjeldende lover og

---

¹²² Carlenius og Fagerli, Corporate Governance i norske stiftelser, MAGMA 2/2005.

¹²³ Knophs oversikt over Norges rett, 12. utgave, side 540.

vedtekter, jfr stiftl 44 andre ledd. Dette må også sees i sammenheng med den plikten revisor har etter revl § 5-1 annet ledd hvor revisor er pålagt å se til at den revisjonspliktige har sørget for at formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Stiftelsens revisor skal uttale seg om dette i revisjonsberetningens konklusjonsavsnitt.

Dommen vedrørende Ivaran Shipping, Rt 2003 side 696 kan illustrere ansvarsfordelingen mellom styret og revisor i forhold til forskjellige oppgaver. Et av punktene i dommen gjaldt oversendelsesmåte og oppfølging av revisjonsrapporter. Ifølge aksjeloven av 1976 § 10-10 og revl § 8 fjerde ledd skal revisor oversende revisjonsrapporter til styret, og dette skulle gjøres "overfor bedriften" jfr aksjeloven av 1976 § 10-10. Ifølge revisorforskriften § 3-2 nr.2 skal revisjonsrapporten sendes til "virksomhetens ledelse". I dette tilfellet hadde revisor sendt revisjonsrapporten i to eksemplarer til administrerende direktør med påskrift på kopi "til styrets formann". Den første rapporten ble oversendt til styret, men de to neste revisjonsrapportene ble ikke distribuert videre av administrerende direktør. Spørsmålet ble om revisor skulle ha foretatt seg noe ytterligere i forhold til å sikre seg at revisjonsrapportene faktisk ble overgitt til styret i Ivaran Shipping. Retten konkluderte med at revisor ikke i dette tilfellet hadde vært erstatningsbetingende uaktsom. Revisor hadde ingen grunn til å frykte at rapportene med hans bemerkninger i form av nummererte brev ikke skulle bli oversendt styret. I tillegg var revisor kjent med at det var en god dialog mellom styret og administrerende direktør. Men hadde revisor hatt grunn til å frykte at administrerende direktør ville holde opplysninger skjult for styret, måtte revisor ha reagert.

Utformingen av lover og vedtekter vil være av stor betydning for revisor. Skal kapitalforvaltningen sikres på best mulig måte, vil de fleste stiftelser være tjent med at retningslinjer for dette er nedfelt i vedtektene, og utformet på en slik måte at de blir et viktig redskap for styrets arbeid med kapitalforvaltningen. Jeg viser i denne forbindelse til punkt 4.2 ovenfor.

Avdekker revisor uregelmessigheter, skal Stiftelsestilsynet varsles, jfr stiftl § 44 andre punktum in fine.

5 Ansvar

5.1 Sentrale hensyn

Ett av hensynene bak den stiftelsesrettslige ansvarsregelen er selvstendighetskravet.¹²⁴ Stiftelsen skal vernes som selvstendig juridisk person. De erstatningsrettslige hensyn prevensjon og gjenopprettelse vil også ha betydning for tolkning av bestemmelsen. Ansvarsbestemmelsen vil kunne motvirke at styremedlemmer, daglig leder og/eller andre med tilknytning til stiftelsen, påfører stiftelsen tap. Utbetales det erstatning, jfr stiftl § 57, kan det være med på å gjenopprette den skaden som eventuelt har inntruffet. I forarbeidene fremheves det at stiftelsesformen brukes til et vidt spekter av virksomheter som erfaringsmessig kan innby til misbruk. Det er derfor et behov for sanksjonsregler som effektivt kan håndheves.¹²⁵

5.2 Stiftelseslovens ansvarsregler

Hvis styremedlemmene, daglig leder og/eller andre med tilknytning til stiftelsen ikke opptrer lojalt og i samsvar med stiftelsens interesser, kan disse bli ansvarlige, jfr stiftl § 56 første ledd. Ifølge stiftl §§ 30 og 35 er styremedlem og daglig leder pålagt ansvaret med forvaltning av stiftelsen. Hvis saksbehandlingen eller ulike disposisjoner i forbindelse med styrearbeidet er uforsvarlig, kan styremedlem eller daglig leder pådra seg ansvar.¹²⁶ En forutsetning for ansvar er at styremedlemmet har opptrådt forsettelig eller uaktsomt under utførelsen av sine oppgaver for stiftelsen.¹²⁷ Bestemmelsen bygger på hovedregelen i norsk

---

¹²⁴ Woxholth, *Stiftelser etter Stiftelsesloven*, Oslo 2001, side 390.

¹²⁵ NOU 1998:7, side 82.

¹²⁶ Knudsen og Woxholth, *Stiftelsesloven med kommentarer*, Oslo 2004, side 264.

¹²⁷ Knudsen og Woxholth, *Stiftelsesloven med kommentarer*, Oslo 2004, side 264.

rett om skyldansvar der det er de forsettelige og uaktsomme handlinger og unnlater som rammes.¹²⁸ De alminnelige erstatningsrettslige vilkår supplerer stiftelsesloven; det må være årsakssammenheng mellom overtredelsen og skaden, og stiftelsen må være påført et økonomisk tap.

Handlingene som kan føre til erstatningsansvar er ulike. Det kan eksempelvis dreie seg om overtredelse av lover og regler som styret plikter å overholde. Et styremedlem plikter å kjenne til disse ulike bestemmelsene. Har styremedlemmet ikke overtrådt regelverket direkte, men handlet uforsvarlig ut fra de krav og forventninger som med rimelighet må kunne stilles til styremedlemmet, vil vedkommende kunne bli ansvarlig. Styremedlemmer står også i et tillitsforhold til stiftelsen med plikter og kompetanse til å disponere og unnlate å disponere. Overtrer styremedlemmet disse ulovfestede normene på en uaktsom måte, vil styremedlemmet bli ansvarlig.¹²⁹ Har styremedlemmet i forbindelse med stiftelsens kapitalforvaltning foretatt disposisjoner som er preget av hastverk, dårlig saksforberedelse og/eller uforholdsmessighet, vil dette kunne føre til at styremedlemmet blir ansvarlig. Styremedlemmene har ikke handlet slik man med rimelighet kunne forvente av vedkommendes verv eller stilling. I en slik sammenheng kan man tenke seg at en stiftelses styremedlemmer har fulgt vedtektene til punkt og prikke, men at denne fremgangsmåten fører til at stiftelsens formuesverdier reduseres kraftig. Styremedlemmene kunne her ha handlet annerledes, og kan bli ansvarlige for stiftelsens eventuelle tap. Men har styremedlemmet på alle måter handlet forsvarlig, kan han eller hun ikke bli pålagt erstatningsansvar hvis resultatet av stiftelsens kapitalforvaltning ikke ble som man hadde fastsatt i vedtektene. Denne vurderingen må tas på det tidspunkt beslutningen ble truffet.¹³⁰ Hvis man i ettertid ser at styremedlemmet tok en gal beslutning som har ført til tap for stiftelsen, fører ikke det til ansvar hvis styret på det aktuelle tidspunkt var informert om og inneforstått med beslutningen.

---

¹²⁸ NOU 1998:7, side 80.

¹²⁹ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 392.

¹³⁰ NOU 1998:7, side 80.

Styreansvaret bedømmes individuelt og personlig for hvert enkelt styremedlem, og i praksis kan det føre til at denne bedømmelsen faller ulikt ut for de enkelte styremedlemmene.¹³¹ I stiftelsesrettslig sammenheng har styret et spesielt ansvar for å organisere kapitalforvaltningen på en forsvarlig og tilfredsstillende måte. Har et styremedlem under saksbehandlingsprosessen aktivt gitt uttrykk for at han eller hun er av den oppfatning at en beslutning styret er i ferd med å ta er feil, vil det kunne tillegges vekt i en eventuell ansvarsvurdering. Hvis et styremedlem for eksempel har særlig kunnskap innen finansiering og kapitalforvaltning, vil det kunne stilles betydelig høyere krav til de beslutningene som vedkommende er delaktig i, enn for hva som vil være tilfelle for et styremedlem uten noe særlig kjennskap til dette feltet. Denne vurderingen bør også ta hensyn til om stiftelsen har opprettet en komité som er ansvarlig for å følge opp stiftelsens kapitalforvaltning. Det skal med andre ord mindre til for at et styremedlem med særlig kompetanse blir ansvarlig for en for stiftelsen uforsvarlig beslutning, enn at et styremedlem uten slik kunnskap blir det. Andre tillitsvalgte enn styret kan også pådra seg skyldansvar, selv om disse ikke er uttrykkelig nevnt i loven. Dette kan dreie seg om forretningsfører, revisor og utenforstående konsulenter.

Sammenligner man et slikt tilfelle med selskapsretten, er det antatt at styret og daglig leder er gitt en viss adgang til å ta risikopregede beslutninger som på sikt kan være gunstige for selskapet, jfr Rt 1991 side 119. Dommen omhandler et erstatningskrav vedrørende et tap et rederi var blitt påført gjennom at styret ikke hadde gjennomført en innbefraktning på et forsvarlig grunnlag. Kravet førte ikke fram. Stiftelser som organisasjonsform er imidlertid ikke etablert med risiko for øyet, og det vil derfor være en betydelig snevrere adgang for styret i stiftelser til å ta en forretningsmessig høy risiko, enn hva som er tilfelle for et aksjeselskap eller et allmennaksjeselskap.¹³²

---

¹³¹ Woxholth, Stiftelser i Norden, Rapport fra ett forskningssymposium i september 1999, side 141.

¹³² Knudsen og Woxholth, Stiftelsesloven med kommentarer, Oslo 2004, side 264.

Hovedregelen i norsk rett er at den erstatningsansvarlige er erstatningsansvarlig for hele tapet.¹³³ Stiftl § 56 andre ledd gir imidlertid hjemmel for å lempe ansvaret jfr skl § 5-2, og som nevnt ovenfor kan dette føre til at ansvarets omfang kan bli ulikt for det forskjellige styremedlemmene.

Stiftl § 58 gir hjemmel for at oppretter, styremedlem, daglig leder og revisor ved forsettelig eller uaktsom overtredelse av stiftelsesloven kan straffes med bøter eller med fengsel i inntil ett år. I utgangspunktet er stiftelsesloven en privatrettslig lov, og det var ikke naturlig å utstyre den med straffehjemler. Når dette likevel er gjort, er dette et signal fra lovgiver om at det kan være nødvendig å reagere med et straffansvar.¹³⁴ Visse sider av stiftelsers virksomhet kan erfaringsmessig innby til misbruk av stiftelsesformen. Dette kunne igjen føre til at man valgte stiftelsesformen fordi den da hadde det minst velutviklede ”strafferegimet”.¹³⁵ Stiftl § 58 er et resultat av denne vurderingen. De fleste regler i straffelovens forbrytelsesdel kan anvendes på rettsbrudd som skjer i stiftelser eller i tilknytning til stiftelser. Dette vil særlig gjelde strl § 255 og § 256 om henholdsvis underslag og grovt underslag. Videre vil strl § 275 og § 276 om utroskap og grovt utroskap kunne få betydning. Disse bestemmelsene forutsetter at det foreligger ”vinnings hensikt”.

I den tidligere nevnte byrettsdom vedrørende Nils Jørgen Astrup var han tiltalt for nettopp grovt underslag, jfr strl §§ 256 jfr 255 i forbindelse med private lån fra de tre stiftelsene han var styreformann i.¹³⁶ Det faktum at forbrytelsen ble ansett som grov, i tillegg til at de underslåtte beløpene var store, gjorde at Astrup hadde brutt den særlige tillit som fulgte med hans stilling som styreformann i stiftelsene.

---

¹³³ Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven, Oslo 2001, side 397.

¹³⁴ NOU 1998:7, side 81.

¹³⁵ NOU 1998:7, side 81.

¹³⁶ Oslo byretts straffesak nr 95-00555 M/56.

6 Avslutning

Stiftelser har, gjennom sine bidrag til grunnforskning, kultur, humanitære og sosiale tiltak, spilt en rolle i utviklingen av det sivile samfunn. På denne måten utfyller stiftelser offentlig sektor på en smidig måte. Det fremheves videre i forarbeidene at det i en situasjon hvor det skjer en betydelig formuesoppbygging på private hender, er særlig viktig gjennom ulike tiltak å stimulere til at private i større grad enn tidligere finner det ønskelig å opprette alminnelige stiftelser som tilgodeser samfunnsnyttige forhold. Dersom en slik politikk lykkes vil betydelige økonomiske tilleggsbidrag kunne ledes til ulike allmenntilgode formål.¹³⁷

Stiftelsesloven av 2001 trådte i kraft 1.januar 2005. Det er for tidlig å foreta en analyse av eventuelle virkninger. Den nye loven har imidlertid fått en forenklet og brukervennlig struktur som det er grunn til å tro at vil kunne være med på å styrke stiftelsesinstituttet. Stiftelsesloven er også i større grad utstyrt med materielle regler som tar hensyn til stiftelsers særpreg som organisasjonsform, i tillegg til regler som kan hindre misbruk av stiftelsesformen. Enkelte av disse lovfestede og ulovfestede reglene har jeg forsøkt å belyse ved hjelp av en redegjørelse av gjeldende stiftelsesrett på dette feltet.

---

¹³⁷ Innst.O.nr. 74 (2000-2001), side 3.

7 Litteraturliste, offentlige publikasjoner

7.1 Litteraturliste

Andenæs, Mads Henry, Aksjeselskaper og Allmennaksjeselskaper, 2.utgave, Oslo 1998, ISBN 82-91064-12-1

Bråthen, Tore, Selskapsrett, Focus Forlag 2002, ISBN 82-592-0037-6.

Bråthen, Tore, Personklausuler i aksjeselskaper, Ad notam Gyldendal 1996, ISBN 82-417-0733-0.

Graver, Alminnelig forvaltningsrett, Universitetsforlaget, Oslo 1999, ISBN 82-00-45237-9.

Kluge Advokatfirma, Stiftelser, Den norske Revisorforening, Oslo 2001, ISBN 82-7082-143-8.

Knophs Oversikt over Norges rett, 12.utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2003, ISBN 82-00-22935-1.

Knudsen, Gudmund og Woxholth, Geir, Stiftelsesloven med kommentarer, Gyldendal Akademisk 2004, ISBN 82-05-30188-3.

Knudsen, Stiftelsesloven med kommentarer, Universitetsforlaget, Oslo 1997, ISBN 82-00-22818-5.

Olsson, Katrina, Näringsdrivande stiftelser, Nerenius og Santerus Forlag 1996, ISBN 91-88384-992-6.

Woxholth, Geir, Avtalerett, 5.utgave, Gyldendal, Oslo 2003, ISBN 82-05-32388-7.

Aarbakke, Magnus mfl, Aksjeloven og allmennaksjeloven med kommentarer, 2.utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2004, ISBN 82-15-00538-5.

7.2 Offentlige publikasjoner

NOU 1998: 7 Om Stiftelser

Ot.prop.nr.15 (2000-2001) Om lov om stiftelser

Innst.O.nr.74 (2000-2001) Innstilling fra justiskomiteén om lov om stiftelser

7.3 Artikler

Bråthen Tore, Corporate Governance i norsk jus, MAGMA 3/2002.

Carlenius, Per og Fagerli, Marita, Corporate Governance i norske stiftelser, MAGMA 2/2005.

Hammerich, Peter, Noen spørsmål knyttet til kapitalforvaltning i stiftelser, Tidsskrift for Forretningsjuss, Nr 3/1998 Årgang 4, side 3 flg.

Truyen, Filip, Myndighetsmisbruk i aksje- og allmennaksjeselskaper, Jussens venner, Hefte 5-6/2004.

Woxholth, Geir, Selvstendighetskriteriet i stiftelsesretten, Ånd og Rett, Festskrift til Birger Stuevold Lassen, Oslo 1997, side 1093 flg.

7.4 Offentlige brev

Fylkesmannens vedtak av 29.november 1995.

7.5 Internett-sider

www.fritt-ord.no

www.oslobors.no

www.stiftelsesforeningen.no

www.unifor.no

7.6 Domsregister

Rt 1979 side 254.

Rt 1979 side 770.

Rt 1990 side 861.

Rt 1991 side 119.

Rt 2002 side 819.

Rt 2003 side 696.

HKj 29.06.2001

7.6.1 Underrettsavgjørelser

Oslo byretts straffesak nr 95-00555 M/56

RG 2001 side 979